ISSN 1846-3827

Grb i Zastava

Glasnik Hrvatskog grboslovnog i zastavoslovnog društva
Broj 9, Godina V.
Zagreb, svibanj 2011.

Bulletin of the Croatian Heraldic & Vexillologic Association
Number 9, Volume V, Zagreb, May 2011

Razgovor s prof. dr. sc. Mirjanom Matijević Sokol

S prof. Matijević Sokol, predstojnicom Katedre za pomoćne povijesne znanosti i metodologiju historije, redovitom profesoricom Odsjeka za povijest Filozofskog fakulteta (FF) Sveučilišta u Zagrebu, razgovarali smo u povodu osnivanja specijalističkog diplomskog studija pomoćnih povijesnih znanosti (PPZ).

GiZ: Na koji se način se studenti upoznavaju s heraldikom tijekom studija?

Heraldička baština hrvatskog povijesnog prostora bogata je i raznolika i najneposrednije svjedoči o pripadnosti Hrvatske zapadnim kulturnim tekovinama. Ostavština je to plemićkih obitelji, gradova, povijesnih pokrajina, županija, crkvenih ustanova i pojedinaca. U posljednje vrijeme odnosno od devedesetih godina prošloga stoljeća interes za njezino istraživanje je porastao. No, satnica studija povijesti je prenapregnuta pa tako za bavljenje ovom građom ne preostaje dovoljno vremena. Ipak kroz predmet PPZ studente povijesti upoznajemo s poviješću i razvojem heraldike kod Hrvata, s osnovnom literaturom i pojedinim skupinama grbova. Nastava se odvija kroz predavanja, seminare i terensku nastavu. Također smo u više navrata posebno održavali izborne kolegije i radionice iz heraldike i to kao jednosemestralne ili čak dvosemestralne. Studenti su pokazali uvijek izuzetno mnogo interesa. Jedna je radionica završila lijepom izložbom heraldičke građe uz popratni katalog: *Heraldica nostra Croatica – županije, gradovi, obitelji*. Izložba je bila postavljena u lipnju 2003. u prostorijama FF u Zagrebu, a u organizaciji Katedre za PPZ Odsjeka za povijest i Katedre za arhivistiku Odsjeka za informacijske znanosti.

GiZ: Možete li naše čitatelje ukratko upoznati s razvojem heraldičkih proučavanja na FF?

Kako sam gore i navela heraldika se proučavala kao važan segment hrvatske baštine i povijesnog identiteta počevši od grbovnog znakovlja „dvanaestorice plemena“ koje šalje svoju poruku. Bilo je to kao dio istraživanja plemstva ili uglavnom kroz PPZ. Tu možda treba spomenuti kolegije prof. **Josipa Matasovića** (1892. – 1962.) koji je bio ravnatelj Hrvatskog državnog arhiva i honorarni profesor na FF. Od školske godine 1945./46. predaje PPZ. Predmet proširuje metrologijom, arhivistikom, sfragistikom, heraldikom, genealogijom i historijskom geografijom, te utemeljuje knjižnicu za seminar iz PPZ. No, čini se da se kolegij pod naslovom Heraldika održavao tek u ovo naše vrijeme.

GiZ: Hoće li nam novi studij PPZ dati „diplomirane heraldičare“? Gdje bi ti studenti nakon diplomiranja prvenstveno bili zaposleni?

Specijalistički modul diplomskoga studija povijesti, Pomoćne povijesne

(nastavak na str. 3)

Interview with Prof. Dr. Sc. Mirjana Matijević Sokol

We talked with Prof. Matijević Sokol, chairperson of the Auxiliary History Sciences and History Methodology Seat, professor at the History Division of the Faculty of Philosophy (FF) of the University of Zagreb, on the occasion of establishment of the specialist graduate study program in the Auxiliary History Sciences (AHS).

GiZ: How are the students introduced with heraldry during the studies?

The heraldic heritage of the Croatian historical region is both rich and diversified and it is the direct witness to Croatian affiliation to the western cultural inheritance. It is the heritage of noble families, cities, historical regions, counties, ecclesiastic institutions and individuals. Recently, i.e. after 1990's, the interest for this research has steadily grown. However, the schedule of the history studies is very etxended so there is hardly enough time to cover all these topics. Anyway, through the AHS courses, the history students are acquainted with the history and development of heraldry among Croats. They are introduced to the basic literature and various groups of coats of arms. The teaching is done through lectures, workshops and the field work. Also, on several occasions we have held extraordinary electoral courses and workshops in heraldry, as one semester or even two semester courses. The students are always very interested. One of those workshops resulted, for example, in a beautiful exhibition of the heraldic heritage with the accompanying catalogue: Heraldica nostra Croatica – županije, gradovi, obitelji *(counties, cities, families). The exhibition was held in June 2003 in the premises of the FF in Zagreb, organized by the AHS Seat of the History Division and the Archival Seat of the Information Sciences Division.*

GiZ: Could you give our readers an introduction to the development of the heraldic studies at the FF?

As said above, the heraldry was studied as an important segment of the Croatian heritage and historical identity, starting with the heraldic emblems of the “twelve Croatian tribes”. It was mostly through the research into the nobility and for the most part through the AHS. Maybe we should mention here the courses held by Prof. Josip Matasović (1892 – 1962) who was also the director of the Croatian State Archives and the adjunct professor at the FF. Since the academic year 1945/46 he taught in the AHS. In the curriculum he introduced metrology, archival studies, sphragistics, heraldry, genealogy and the historical geography. He also established the AHS Library. However, it appears that the course titled Heraldry was held only recently.

GiZ: Would the new AHS study program provide for the “graduated heraldrists”? Where would the students find employment after finishing such studies?

This specialization module of the graduate program of history is the result of the needs of the social-humanist

(cont. on p. 3)

ISSN 1846-3827
9 771846 382001

Hrvatsko grboslovno i zastavoslovno društvo osnovano je 2006. godine. HGZD je član
Croatian Heraldic & Vexillologic Association is established in 2006. HGZD is a member of
Fédération Internationale des Associations Vexillologiques *Confédération Internationale de Généalogie et d'Héraldique*

UVODNIK EDITORIAL

Dragi čitatelju,

Ovim brojem ulazimo u petu redovitu godinu objavljivanja ovog časopisa, a 4. svibnja obilježava se i peta godišnjica od osnivanja Društva. Je li to malo ili puno, ostavljam Vama na prosudbu. Vrijeme za izdavanje časopisa nije pogodno, s jedne strane recesija uvelike otežava financiranje, a s druge, papirnati časopisi u naše doba sve teže dobivaju bitku pred virtualnim medijima. No bilo kako bilo, smatram da je ovakav časopis u tiskanom obliku hrvatskoj heraldici i veksilologiji potreban i da su naši napori da ga održimo na svaki mogući način vrijedni truda. Podstrek da nastavimo su nam Vaše reakcije, stoga bismo Vam bili izuzetno zahvalni da nam javite svoje kritike, ispravke, želje i razmišljanja. Naravno, voljeli bismo vidjeti i Vaše članke – sve naše ostale čitatelje sigurno zanima kojim se područjem ovih disciplina Vi bavite i što Vas fascinira među ovim simbolima kojima se divimo, koje studiramo i koje volimo.

Osobito nam je drago da u ovom broju možemo s Vama podijeliti razmišljanja profesorice Matijević Sokol čiji napori na etabliranju ne samo heraldike i veksilologije, nego i svih pomoćnih povijesnih znanosti u akademskoj zajednici su mnogima od nas dobro poznati. Prilika da ukažemo studentima na ciljeve našeg Društva upravo je jedan od naših ciljeva i upravo na njih računamo da će nastaviti gdje smo mi stali.

Kao i do sada, u GiZ želimo pa makar i samo kratko koliko ovaj format dozvoljava, prikazati sadržaj predavanja s naših Tribina, tako u ovom broj imamo tri takva članka. Preostala dva članka naših mlađih suradnika obilježavaju dvije godišnjice pojave novih zastava, jedne domaće i jedne s drugog kraja svijeta, a svaki je na svoj način, složit ćete se, nadam se, zanimljiv.

Nadam se da ćete uživati čitajući ovaj broj GiZ barem onoliko koliko smo mi uživali pripremajući ga. Vaš

Željko Heimer

Dear reader,

With this number we are entering into the fifth year of this bulletin and on 4th May we are marking the fifth anniversary of the Association establishment. Short or long, I leave it to your judgment. The times are not the best for publication of a journal, the recession makes the financing ever more difficult on the one side, on the other the hard printed journals encounter ever more difficulties in the battle against the virtual media. However, I still believe that such journal in printed shape is needed for Croatian heraldry and vexillology and that our efforts to maintain it that way are worthwhile. Your reactions encourage us to continue, so we would be very grateful if you would send us your critiques, corrections, wishes and reflections. Of course, we would love to see your articles – all of our other readers are certainly interested in which areas of these disciplines you are dealing and what fascinates you among these symbols which we admire, study and love.

We are particularly pleased that we can share with you reflections of Prof. Matijević Sokol, whose efforts in establishment not only heraldry and vexillology, but also other auxiliary historical sciences in the academic community are well known to many of us. A chance to point to the students the goals of our Association is indeed one of our goals and we count on them to continue where we stop.

As previously, we would like to present in GiZ the content of lectures from our Tribunes, if even briefly as this format allows, therefore here we have three such articles. The other two articles prepared by our younger contributors mark two anniversaries of new flags, one domestic and one from another part of the world, each being in its own way interesting, I hope you will agree.

I hope you will enjoy reading this number of GiZ at least as much as we enjoyed preparing it. Yours

Željko Heimer

SADRŽAJ
CONTENTS

Grb i Zastava

Glasnik Hrvatskog grboslovnog i zastavoslovnog društva
Bulletin of the Croatian Heraldic & Vexillologic Association

IMPRESSUM

Grb i Zastava
Glasnik Hrvatskog grboslovnog i zastavoslovnog društva

Broj 9, Godina **V.** Zagreb **svibanj 2011.** ISSN 1846-3827
Urednik i engleski prijevod: **Željko Heimer**
Predsjedništvo HGZD:
Željko Heimer, predsjednik; **Nenad Labus**, potpredsjednik; **Matea Brstilo Rešetar**, tajnica; **Dubravka Peić Čaldarović**, **Jelena Borošak Marijanović**.
Engleska lektura: **Michael Faul**

Cijena broja 35 kn, za inozemstvo 7 €.
Godišnja pretplata (2 broja): 60 kn, za inozmestvo 12 €.
Za članove HGZD - besplatno.
Narudžbe na **Leykam international, Ilica 42, HR-10000 Zagreb** ili na **info@leykam-international.hr**

Izdavač:
Hrvatsko grboslovno i zastavoslovno društvo
Pazinska 50
HR-10110 Zagreb
E-mail: **hgzd@hgzd.hr**
Web: http://**www.hgzd.hr**
Žiro račun Zagrebačka banka **2360000-1101905988.**
Devizni račun **2100316527**.
OIB **21212575148**
Naklada ovog broja: **300 komada**
Tisak: **Denona d.o.o.**

Ovaj broj zaključen je 15. svibnja 2011.

HGZD zahvaljuje na svesrdnoj pomoći u pripremi i izdavanju ovog broja glasnika.
HGZD is grateful for gratious help in preparations and issueing of this number of GiZ.

Narudžbe za Grb i zastavu, kao i za ranije brojeve glasnika dostupne su preko
Ordering of GiZ as well as the previous numbers are available though

www.leykam-international.hr

Suradnici u ovom broju ***Authors in this issue***

Matea Brstilo Rešetar, tajnica HGZD, kustosica Zbirke heraldike i sfragistike, Hrvatski povijesni muzeju, m.brstilo@hismus.hr

Jasminka Ćus Rukonić, prof., muzejska savjetnica, Creski muzej, Arheološka zbirka Osor i Lošinjski muzej, članica HGZD

Ladislav Dobrica, načelnik Odsjeka za starije arhivsko gradivo, Hrvatski državni arhiv, ldobrica@arhiv.hr

Željko Heimer, satnik mr. sc., predsjednik HGZD, Zagreb, http://zeljko-heimer-fame.from.hr, zheimer@gmail.com

Mirjana Matijević Sokol, prof. dr. sc., predstojnica Katedre za pomoćne povijesne znanosti i metodologiju historije, Odsjek za povijest Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, matijevic-sokol2@net.hr

Mislav Miholek, student V. godine diplomskog studija teologije na Teološkom fakultetu "Matija Vlačić Ilirik", član HGZD, mmiholek@inet.hr

Tomislav Šipek, član HGZD iz Stubičkih Topica, Tomislav.Sipek@t.ht.hr

(nastavak sa str. 1)

znanosti Odsjeka za povijest FF Sveučilišta u Zagrebu rezultat je potrebe društveno-humanističkih znanosti za istraživanjem, prikupljanjem, objavljivanjem, očuvanjem i promicanjem pisane i materijalne baštine hrvatske povijesti.

Iako zanimanje za hrvatsku pisanu i materijalnu kulturnu baštinu traje podjednako koliko i hrvatska povijesna znanost, pa shodno tomu postoje znanstvene, arhivske i kulturne institucije koje višegodišnje o njima sustavno vode brigu, tek su se s najnovijom reformom visokoga obrazovanja u Republici Hrvatskoj stekli uvjeti za uvođenje studija koji bi osposobljavao studente u postojećim i novim pomoćnim povijesnim disciplinama za vrednovanje, kritičko čitanje i promicanje višepisanoga (latinica, glagoljica, ćirilica i arabica) višejezičnoga (hrvatskostaroslavenski, hrvatski, latinski, mletačko-talijanski, njemački, osmansko-turski) gradiva hrvatske srednjovjekovne i novovjekovne povijesti.

Diplomski studij PPZ svojim planom, programom i izvedbom nudi promišljen i čvrst temelj za samostalan rad na vrelima pisane i materijalne baštine hrvatske povijesti. Ovaj studij izrastao je na stoljetnoj tradiciji istoimenoga nastavnog predmeta i sveučilišne Katedre za PPZ na Odsjeku za povijest FF Sveučilišta u Zagrebu te na znanstveno-nastavnome angažmanu njezinih profesora: **Tadije Smičiklasa**, **Milana Šufflaya**, **Viktora Novaka**, **Mihe Barade**, **Nade Klaić**, **Josipa Matasovića**, **Jakova Stipišića**, **Tomislava Raukara**, **Zdenke Janeković-Römer** i dr.

Program diplomskoga studija PPZ nastao je u okvirima hrvatskoga naslijeđa i dijelom je usporediv sa srodnim i eminentnim europskim studijima: *Scuola Vaticana di Paleografia, Diplomatica e Archivistica* u Rimu, *L'École nationale des chartes* u Parizu, *Geschichtsforschung, Historische Hilfswissenschaften und Archivwissenschaft* u Beču, *Scuola di Archivistica, Palegrafia e Diplomatica* u Firenci, *La scuola di archivistica paleografia e diplomatica* u Bologni, *Lehrstuhl für Geschichtliche Hilfswissenschaften* u Münchenu

Diplomski studij PPZ bio bi isključivo jednopredmetan. Trajao bi četiri semestra (dvije godine), i završavao bi izradom i obranom diplomskoga rada. Oni koji završe ovaj studij, osposobljeni su za rad gdje se traži visoka stručna sprema za: rad u znanstvenim ustanovama, arhivima, muzejima, knjižnicama itd.

Magistrima povijesne struke diploma se priznaje u europskim zemljama. Studenti specijalističkoga modula diplomskoga studija povijesti PPZ nakon postignute diplome magistra povijesne struke mogu upisati poslijediplomski doktorski studij.

U okviru programa ovog diplomskog studija svakako je predviđen i kolegij iz heraldičke baštine. No, kako je heraldika jedna od pomoćnih povijesnih znanosti naši bi diplomanti bili diplomirani povjesničari (magistri povijesti), ali bi svojim diplomskim radnjama i kolegijima koje su odslušali, a koji bi bili navedeni u vrlo detaljnom suplementu uz diplomu, iskazali da su kompetentni upravo za istraživanje heraldičke baštine. Iskustvo me uči da bi tako profilirani kadrovi imali osobito mjesto pri zapošljavanju u muzejima koji uz arhive čuvaju heraldičku baštinu, a ona je – *nota bene* – vrlo atraktivna za prezentiranje na izložbama. Što se tiče ostalih poslodavaca danas je teško nešto više o tome reći.

GiZ: Koliko se radi na proučavanju i sistematizaciji heraldičke građe u arhivima, muzejima, knjižnicama, ali i onoj izvan takvih institucija?

Pa mislim da mogu slobodno reći da heraldička baština u bilo kojem obliku nije uopće sistematizirana, nije dovoljno proučena, a ni zaštićena. Jasno je da je ona koja se čuva u arhivima kao pisano povijesno vrelo u obliku grbovnica na sigurnijem mjestu od one „kamene“ koja se nalazi *in situ* po palačama, grobnicama i drugim mjestima. To je ponajviše

(cont. from p. 1)

sciences for the research, acquisition, publication, conservation and promotion of the written and material heritage of the Croatian history.

Although the interest in the Croatian written and material cultural heritage is just as old as the Croatian historical science, and therefore there are scientific, archival and cultural institutions that have been taking care of them systematically for many years, only with the latest reform of the higher education in Croatia have we obtained the conditions for introduction of a course that would train students in the existing and new auxiliary history disciplines, to evaluate, critically read and promote the multi-script (Latin, Glagolitic, Cyrillic, Arabic) and multi-language (Croatian Old Church Slavic, Croatian, Latin, Venetian-Italian, German, Ottoman-Turkish) materials of the Croatian Medieval and Modern Age history.

The AHS graduate study program with the curriculum provides a methodical and firm basis for standalone work on the sources of written and material Croatian historical heritage. These studies are based on a hundred years of the tradition of the AHS course and the AHS Seat at the History Division of the FF and on the scientific and teaching engagements of its professors: ***Tadija Smičiklas***, ***Milan Šufflay***, ***Viktor Novak***, ***Miho Barada***, ***Nada Klaić***, ***Josip Matasović***, ***Jakov Stipišić***, ***Tomislav Raukar***, ***Zdenka Janeković-Römer*** *and others.*

The AHS graduate studies curriculum evolved in the frame of the Croatian heritage and is partially comparable with cognate and eminent European studies: Scuola Vaticana di Paleografia, Diplomatica e Archivistica *in Rome,* L'École nationale des chartes *in Paris,* Geschichtsforschung, Historische Hilfswissenschaften und Archivwissenschaft *in Vienna,* Scuola di Archivistica, Palegrafia e Diplomatica *in Florence,* La scuola di archivistica paleografia e diplomatica *in Bologna,* Lehrstuhl für Geschichtliche Hilfswissenschaften *in Munich.*

The AHS graduate program shall be single-major program. It would last four semesters (two years) and would end with writing and defence of a graduate thesis. Those who finish the studies would be qualified for work where high professional qualification is required: in scientific institutes, archives, museums, libraries etc.

These Master of History degrees will be recognized in all European countries. The students of the specialist module of the AHS graduate history program, after achieving the master's degree can enrol for postgraduate doctoral studies.

There will certainly be a heraldry course in the curriculum of this program. However, as the heraldry is only one of the AHS, our graduate students would rather be graduated historians (Masters of History), but their graduate theses and courses they attended will be detailed on their diplomas' supplement attesting their competencies for the heraldic research. According to my experience, such a cadre would especially find employment in the museums, which are, beside the archives, preserving our heraldic heritage. Such material is – it should be mentioned – much appreciated in displays at exhibitions. Regarding the other possible employers… It is hard to tell these days.

GiZ: What is being done on the research and systematization of heraldic material in archives, museums, libraries, and also outside such institutions?

I believe that I could easily say that the heraldic heritage of any kind is still far from systemized at all; it is not researched enough and not even protected. Of course, that what is being preserved in the archives as written history sources, such as armorial patents, is in a far safer place that those "of stone", for the most part still located in situ on the palaces, tombs and other places. In the first place, it is the heritage of our coastal cities and it urgently requires both systematization and protection. Here we certainly need help from conservators, art historians, museum experts etc. It is still for the most part an

baština naših jadranskih gradova koja od nas zahtjeva hitnu sistematizaciju i zaštitu. U ovom slučaju svakako trebamo pomoć konzervatora, povjesničara umjetnosti, muzealaca i slično. To je još „neosvojeni“ prostor uz neke iznimke kojih je ipak u posljednje vrijeme sve više. Spomenut ću u tom pozitivnom smislu situacije Senja, Osora, Trogira, Paga, Dubrovnika, Makarske, Korčule i slične, čije je grbovno znakovlje bilo interes istraživača. Jedan od glavnih zadataka hrvatske heraldike ostaje izraditi latinsko-hrvatski rječnik heraldičke terminologije.

GiZ: Koliko program studija pokriva područje heraldike i veksilologije?

Obje discipline zahtijevaju interdisciplinaran pristup. Naravno da to ne mogu pokriti u svoj punini preddiplomski, pa i diplomski kolegiji pomoćnih povijesnih znanosti. Ali prve korake možemo učiniti na ovaj način, odnosno potaknuti interes i započeti istraživanja, a tokom vremena možda će se na neki drugi način moći učiniti i više. Upravo kroz djelatnost udruga kao što je vaša, kroz javne tribine, predavanja, prezentacije otvara se ovo novije istraživačko područje.

GiZ: Kakvi su vaši dojmovi o zainteresiranosti studenata za ova područja?

Od devedesetih godina prošlog stoljeća jako je porastao interes za heraldiku i veksilologiju. Razlog je tome „novoheraldičko“ vrijeme koje je s jedne strane oslobodilo mogućnosti i donijelo slobodu bavljenja „plemićkim znakovljem“ koje nije bilo popularno i poželjno i u staroj i u novijoj Jugoslaviji zbog različite heraldičke tradicije istoka i zapada unutar nje same. S druge strane nove političko-povijesne okolnosti zahtijevale su izradu grbova i zastava počevši od države do lokalne zajednice. Moramo podsjetiti da je upravo tu došao do izražaja onaj aspekt heraldike u vidu PPZ, kako zbog oslanjanja na povijesnu tradiciju, tako i zbog potrebe traženja novih rješenja za novonastale entitete bilo da je riječ o županijama, gradovima ili općinama. S druge strane grb kao lijepi, obojani ili – kako ja volim reći – šareni povijesni proizvod zainteresira studente svojom „lakoćom“ bavljenja. To je onaj početni impuls koji ih kasnije vodi do dubljih istraživanja. I upravo je ovim putem nekoliko mlađih heraldičara otvorilo svoja istraživačka područja. Heraldika je bila „ključ“ za njihovo bavljenje „ozbiljnijim“ temama koje u hrvatskoj historiografiji nisu istražene. Osobito se to odnosi na istraživanje povijesti plemstva. Spomenut ću tu mlade znanstvenike **Hrvoja Kekeza** i **Vicka Fiskovića** koji su održali predavanja i u vašoj udruzi. Ovdje se može govoriti o putu od lakšega ka težem gdje je heraldika izvrstan „mamac“.

GiZ: Postoji li latentni animozitet između heraldičara *hobista* i *profesionalaca*?

Zaista mislim da ne postoji apsolutno nikakav sukob između „profesionalnih“ znanstvenika i „hobista“. Uostalom heraldika je ipak jedna sofisticirana, ali i interaktivna disciplina stoga i oni koji se njome bave hobistički nisu manje znanstveni. To su obrazovane osobe koje istražuju i bave se heraldičkom i sličnom baštinom s aspekta svojih interesa i svojih struka. Upravo je ovakvo nadopunjavanje i polivalentno istraživanje doprinos struci. Posebno treba istaknuti da je Hrvatska mala zemlja u kojoj teško da možemo imati kritičnu masu „profesionalnih“ heraldičara. Mislim da je stoga heraldika upravo dobar primjer kako u njezinu napredovanju i razvoju treba objediniti znanja i pristupe svih. Mi na Odsjeku za povijest upravo razmišljamo o strukturiranju jednog heraldičkog kolegija gdje bismo dali mogućnost jednima i drugima da studentima predoče svoja istraživanja. Također bih napomenula da ova interakcija već postoji i realizira se kroz predavanja na tribinama vašega Društva gdje sudjeluju profesionalci, a mi smo ugostili upravo i Vas da naše studente upoznate s radom udruge i s problemima kojima se bavite.

Razgovor vodio
Željko Heimer

"unchartered country" with several notable exceptions, but luckily there are recently more of those. As positive examples I would like to mention the situations in Senj, Osor, Trogir, Pag, Dubrovnik, Makarska, Korčula etc. Their heraldic insignia were covered by the scientific interest of researchers. Anyway, one of the main tasks in front of the Croatian heraldry is still to produces a Latin-Croatian Heraldic Terminology Dictionary.

GiZ: How much of heraldry and vexillology is covered in the AHS program?

Both heraldry and vexillology require the interdisciplinary approach. Of course, that may not be covered in the undergraduate and graduate AHS courses. But we can at least take the first steps, i.e. to encourage the interest and to initiate the research, and in time others may find ways to do more. Of course, through the activities of the associations such as yours, through public tribunes, lectures, presentations, the new fields of research are being opened.

GiZ: What is your impression of the student interest in these fields?

*Since the 1990's the interest in heraldry and vexillology has increased. The reason for this is the "new heraldic age", the period that opened, on one side, the possibility to research the "nobility emblems" which was not popular or desirable neither in the Old nor in the New Yugoslavia, because of the very different heraldic traditions of the east and the west of that country. On the other side, the new political and historical circumstances required the production of the coats of arms and flags, beginning with the state level down to the local communities. We should remember that indeed this aspect of heraldry as an AHS was much highlighted, because of relying to the historical tradition and of the required search for new solutions for the newly formed entities – whether the counties, cities or communities. On the other hand, a coat of arms as an aesthetic, pictorial or – as I like to say – colourful historical product easily interests students with its "levity". This is often the initial impulse that leads them later to the deeper research. Indeed, several young heraldrists entered the field in this way in recent years. Heraldry was the "key" for their research into the more "serious" topics of the Croatian historiography that were not yet researched. This is especially so in the case of the nobility history research. I shall mention the young scientists like **Hrvoje Kekez** and **Vicko Fisković**, who lectured in your association. One may talk here of the progress from easier to more difficult, where heraldry is an excellent "bait".*

GiZ: Is there a latent animosity between hobby heraldrists and professionals?

Certainly, I do not think that there is any conflict between the "professional" scientists and the "hobbyists". Heraldry is, anyway, a sophisticated but also highly interactive discipline, and those who pursue it as a hobby are often nonetheless scientific. They are, as a rule, highly educated persons researching and dealing with the heraldic and kindred heritage from the aspect of their interest and their professions. Indeed such supplementing and polyvalent research is only a gain for the profession. It should be highlighted that Croatia is a small country where we could hardly have the critical mass of "professional" heraldists. Therefore, I think that heraldry is a perfect example of how progress and development should encompass knowledge and approaches of all pursing it. Here on the History Division we have been currently considering on structuring a heraldic course where we would provide a chance both to "professionals" and "hobbyists" to present their research to the students. I should mention that such interaction has already started and is continuing through the lectures in the Tribunes of your association, where the professionals participate, but also on the other hand, we have recently hosted you to introduce our students to the work of your association and the issues you are researching.

Interview lead by
Željko Heimer

Tomislav Šipek

180 godina nacionalne zastave Urugvaja

180 years of the National Flag of Uruguay

Bandera de Artigas

Pabellón National

Bandera de los Treinta y Tres Orientales

Kada je 11. srpnja 1830. zakonom uređen sadašnji izgled nacionalne zastave Urugvaja (*Pabellón National*), određeno je da će zastava imati devet jednakih horizontalnih bijelih i plavih pruga, odnosno smanjen je broj od devetnaest pruga s prethodno korištene zastave. Temelj tom zakonu bio je zakon kojeg je Državna ustavno-zakonodavna skupština donijela 18. prosinca 1828., koji je odredio: *Državna zastava na kopnu biti će bijela sa devet svjetlo-plavih horizontalnih i naizmjeničnih pruga, ostavljajući pri tome bijeli kvadrat u gornjem kutu uz koplje gdje će biti smješteno sunce*.

Devet pruga predstavljaju devet tadašnjih departmana na koje je Urugvaj tada bio podijeljen: **Canelores**, **Cerro Largo**, **Colonia**, **Duranzo**, **Maldonando**, **Montevideo**, **Paysandú**, **San José** i **Soriano**. Izgled zastave je kombinacija zastava **Argentine**, od koje su preuzete boje iz zajedničkog revolucionarnog razdoblja i zastave **SAD**, zbog njihovog federalnog ustrojstva koje je bilo općeprihvaćeno u Urugvaju kao ideal organizacije države. Autor zastave je **Joaquín Suárez** (1781. – 1868.) koji je, u vrijeme donošenja zakona o zastavi, kratkotrajno bio guverner (1. – 22. prosinca 1828.), a kasnije i predsjednik Urugvaja (1843. – 1852.).

Bijeli kvadrat visine je pet pruga, dok je sunce, zlatne boje, unutar njega i zauzima 11/15 te veličine. To *Svibanjsko sunce* predstavlja Svibanjsku revoluciju koja se dogodila između 18. i 25. svibnja 1810., čime je započela nezavisnost tadašnjeg Potkraljevstva Rio de la Plata (*Virreinato del Río de la Plata*) od španjolske Krune. Osim Urugvaja to sunce u nešto drugačijem prikazu za svoje nacionalno obilježje ima i Argentina. Urugvajsko je sunce je tijekom XIX. stoljeća promijenilo nekoliko različitih izvedbi do današnjeg izgleda s 8 ravnih i 8 valovitih zraka. Porijeklo simbola sunca zapravo je predrevolucionarno i prikazuje **Inti**, boga Sunca Inka. Konačni izgled sunca, kao i nijanse boja definirani su zakonskom uredbom od 18. veljače 1952.

Prema istoj uredbi, osim nacionalne, Urugvaj ima još dvije službene zastave koje se zajedno s njom viju u vrijeme nacionalnih praznika. To su Artigasova zastava (*Bandera de Artigas*), te Zastava Trideset i trojice Istočnjaka (*Bandera de los Treinta y Tres Orientales*), koje su imale istaknutu ulogu u urugvajskoj povijesti. Obje su zastave prvi put zakonski propisane 26. kolovoza 1825.

Prva spomenuta zastava vije se u počast nacionalnom heroju **Joséu Gervasiju Artigasu** (1764. – 1850.), ocu urugvajske nezavisnosti. Artigas je bio jedan od vođa za nezavisnost tadašnjeg **Potkraljevstva Rio de la Plate**, a na njegovu je inicijativu, 1813. tadašnja **Istočna Obala** (*Banda Oriental*) preustrojena u **Istočnu Provinciju** (*Provincia Oriental*). No, Artigas je želio da novoosnovane **Sjedinjene**

*When the current design of the national flag (*Pabellón National*) of Uruguay was prescribed by the Law of 11 July 1830, it was determined that it shall consist of nine equal horizontal alternating stripes of white and blue, i.e. the number of stripes was decreased from the previously used 19. The basis of that law was the Law of 18th December 1828 by the State Constitutional-Legislative Assembly which determined that:* The state flag on land shall be white with nine light blue horizontal alternating stripes, leaving a white square in the canton containing the sun*.*

*The nine stripes represent the nine departments into which Uruguay was subdivided at the time: **Canelores**, **Cerro Largo**, **Colonia**, **Duranzo**, **Maldonando**, **Montevideo**, **Paysandú**, **San José** and **Soriano**. The flag design is combination of the flags of **Argentina**, from which the colours were adopted from the joint revolutionary period and of the **US**, due to their federal system that was widely recognized in Uruguay as the ideal state organization. The designer of the flag was **Joaquín Suárez** (1781 – 1868), at the time of its adoption, briefly the Governor (1st – 22nd December 1828), and then the President of Uruguay (1843 – 1852).*

The white square is five stripes high, while the golden sun in it occupies 11/15 of that size. This Sun of May *represents the May Revolution which occurred between 18th and 25th May 1810, initiating the independence of the Viceroyalty of Rio de la Plata (*Virreinato del Río de la Plata*) from the Spanish Crown. Beside Uruguay, the sun is, in slightly different form, used also today by Argentina. The Uruguayan sun has varied in design through the 19th century, and currently consists of 8 straight and 8 wavy rays. The origin of the sun symbol is pre-revolutionary and depicts **Inti**, the Inca sun deity. The final design of the sun as well as the colour shades were determined by the legislative decree of 18th February 1952.*

*The same decree determines that beside the national flag, Uruguay has two more official flags, which are hoisted together with it during the national holidays. These are the flag of Artigas (*Bandera de Artigas*) and the Flag of the Thirty Three Easterners (*Bandera de los Treinta y Tres Orientales*), which both played prominent parts in the Uruguayan history. Both flags were legally prescribed in this role on 26th August 1825.*

*The former is hoisted in honour of the national hero **José Gervasio Artigas** (1764 – 1850), the father of the Uruguayan independence. Artigas was a leader for the independence of the then **Viceroyality of Rio de la Plata**, and in 1813 on his initiative the **Eastern Coast** (*Banda Oriental*) was restructured into the **Eastern Province** (*Provincia Oriental*). However, Artigas wanted that the newly established **United***

Provincije Rio de la Plate (*Provincias Unidas del Río de la Plata*), također poznate i kao **Sjedinjene Provincije Južne Amerike** (*Provincias Unidas en Sud América*) budu federalizirane po uzoru na SAD, nasuprot tadašnjoj Vladi u **Buenos Airesu** koja je zastupala centralizam. Stoga je 1814. kao protutežu Vladi, u tada još zapravo nepriznatoj i neformiranoj državi, osnovao **Ligu slobodnih naroda** (*Liga de los Pueblos Libres*) odnosno **Federalnu ligu** (*Liga Federal*). Na kongresu u gradu **Arroyo de la China** (danas **Concepción del Uruguay**, u provinciji Entre Ríos u Argentini) 29. lipnja 1815. Liga je i službeno oformljena kao konfederalna država u čijem su sastavu osim Istočne Provincije (tj. Urugvaja) bile i (danas argentinske) provincije **Córdoba**, **Corrientes**, **Entre Ríos**, **Misiones** i **Santa Fe**.

Zastava koja je predstavljala Ligu temelji se na zastavi iz 1812. koju je kreirao **Manuel Belgrano** (svjetloplavo-bijelo-svjetloplava horizontalna zastava) za zastavu Sjedinjenih Provincija na koju su dodane isprva po jedna crvena traka unutar plavih greda, a koje su ubrzo zamijenjene sa crvenom dijagonalnom gredom. Boje Artigasove zastave inspirirane su bojama francuske zastave. Crvene trake predstavljale su Istočnu i Zapadnu Obalu, odnosno krv prolivenu s obje strane zaljeva za slobodu i nezavisnost, no uvođenjem dijagonalne grede Artigas je želio naglasiti željeni federalizam. Zastava je prvi put istaknuta 13. siječnja 1815.

Artigasova zastava kao zastava Lige nije bila dugovječna. Razlog tome bio je njeno kratkotrajno postojanje. Već 1816. brazilsko-portugalske snage, uz jasnu prešutnost Vlade u Buenos Airesu upadaju na područje Lige i 20. siječnja 1817. zauzimaju **Montevideo**. Porazom federalista 22. siječnja 1820. u bitci kod **Tacuaremba** istočni su dijelovi Lige okupirani, a Ugovorom iz **Pilara** 23. veljače 1820. provincije Santa Fe i Entre Ríos (s njom i Corrientes) vratile su se pod upravu Buenos Airesa nakon bitke kod **Cepede** 1. veljače 1820. gdje su federalisti pobijedili centraliste, dok je provincija Córdoba izašla je iz Lige još 1817. godine. Time je prestalo postojanje Lige, a Artigas je u rujnu 1820. prognan u **Paragvaj**. U srpnju 1821. **Ujedinjene Kraljevine Portugala, Brazila i Algavrea** konačno anektiraju Istočne Provincije osnivanjem Cisplatinskog kongresa, a kasnije kad je **Brazil** stekao potpunu nezavisnost, one postaju dio Carstva od veljače 1824. do kolovoza 1828. kao **Provincija Cisplatina**. U tom kratkotrajnom brazilskom razdoblju Provincija dobiva svoju zastavu koja je zeleno-bijelo-zelena sa znakom u sredini: zlatna armilarna sfera plave podloge na crvenom križu Kristova reda.

Zastava Trideset i trojice Istočnjaka (što je onovremenski naziv za Urugvajce, tj. stanovnike istočne obale La Plate) vije se u čast revolucionara **Juana Antonija Lavalleje** (1784. – 1853.) i njegovih sljedbenika koji su 15. travnja 1825. brodom iz **San Isidra** kod Buenos Airesa krenuli na suprotnu obalu zaljeva Rio de la Plate, gdje su se iskrcali u zoru 19. travnja na plaži **Agraciada** i tu razvili zastavu koju danas znamo pod imenom u njihovu čast. Zastava je horizontalna trobojnica svjetloplave, bijele i crvene boje sa sloganom *Libertad o*

Bandera de Belgrano, 1812

Bandera de Artigas, 1815

Provincia Cisplatina, 1921-1828

Provinces of Rio de la Plata *(*Provincias Unidas del Río de la Plata*), also known as the* ***United Provinces of South America*** *(*Provincias Unidas en Sud América*) to be federalized following the USA model, as opposed to the Government in* ***Buenos Aires*** *who upheld the centralist view. Therefore, in 1814, as counterpoise to the Government of the still unrecognized and unformed state, he established the* ***League of Free Peoples*** *(*Liga de los Pueblos Libres*) i.e. the* ***Federal League*** *(*Liga Federal*). On the congress held in* ***Arroyo de la China*** *(today* ***Concepción del Uruguay****, in Entre Ríos Province in Argentina) on 29*th *June 1815 the League was officially formed as a confederated state consisting of the Eastern Province (i.e. Uruguay) and the provinces (today in Argentina) of* ***Córdoba****,* ***Corrientes****,* ***Entre Ríos****,* ***Misiones*** *and* ***Santa Fe****.*

The flag representing the Leauge was based on the 1812 flag designed by ***Manuel Belgrano*** *(a light blue-white-light blue horizontal triband) as the flag of the United Provinces, but the light blue was replaced with a darker shade for difference, to which was initially added a thin red stripe in each of the blue stripes. These red stripes were soon replaced with a single diagonally descending stripe. The colours of the Artigas flag were based on the French revolutionary flag. The red stripes stood for the Eastern and the Western Coasts, i.e. for the blood shed on both sides of the Bay for freedom and independence. With the introduction of the single diagonal stripe Artigas highlighted the desire for federalism. The flag was first raised on 13*th *January 1815.*

The Artigas flags were short lived due to the short duration of the League. Already in 1816, the combined Brazilian-Portuguese forces, with clear acquiescence of the Buenos Aires Government, invaded the League territories and on 20th January 1817, they entered ***Montevideo****. With the defeat of the federalists on 22*nd *January 1820 in the battle of* ***Tacuaremba****, the eastern parts of the League were occupied, while by the* ***Pilar*** *Agreement of 23*rd *February 1820 the provinces of Santa Fe and Entre Ríos (including Corrientes) returned to the Buenos Aires administration after the battle of* ***Cepeda*** *on 1*st *February 1820 where the federalists defeated the centralists. The province of Córdoba left the League already in 1817. This was the end of the League and Artigas was exiled to* ***Paraguay*** *in September 1820. In July 1821 the* ***United Kingdoms of Portugal, Brazil and the Algarve*** *finally annexed the Eastern Provinces, establishing the Cisplatine Congress and, when* ***Brazil*** *gained full independence, they became the part of the Empire from February 1824 until August 1828 as the* ***Cisplatine Province****. In this short Brazilian period the Province received its flag of green-white-green with the emblem in the centre: the gold armillary sphere on a blue background over the red cross of the Order of Christ.*

The flag of the 33 Easterners (as the Uruguayans, i.e. inhabitants of the Eastern Bank of La Plata were then called) is hoisted in honour of the revolutionary leader ***Juan Antonio Lavalleja*** *(1784 – 1853) and his followers, who sailed out of*

Muerte (Sloboda ili smrt) na središnjoj bijeloj prugi. Svjetloplava boja zastave simbolizira veličinu, bijela republiku, dok crvena predstavlja krv prolivenu za slobodu i nezavisnost. Izbor boja zapravo je i *hommage* prema Artigasovoj Ligi jer je Buenos Aires u međuvremenu odbacio centralističke ideje. Lavalleja 25. kolovoza 1825. proglašava nezavisnost Istočne Provincije od Brazila i ujedinjenje sa Sjedinjenim Provincijama Rio de la Plate. Ta odluka dovela je do *500-dnevnog rata* između Brazila i Argentine (od 24. prosinca 1826. to postaje novi službeni naziv za Sjedinjene Provincije). Zastava koju koristi Lavalleja za Istočnu Provinciju ostaje ista svjetloplavo-bijelo-crvena trobojnica, ali bez slogana smatrajući svoju pobjedu ostvarenom. Ta zastava ostaje službena sve do 18. prosinca 1828. donošenjem zakona o novoj zastavi kojoj je prethodio Ugovor iz Montevidea, potpisan 27. kolovoza 1828. gdje je uz britansko posredovanje Urugvaju priznata nezavisnost od strane Brazila i Argentine kao rezultat njihova 500-dnevnog rata. Ustavom od 28. lipnja 1830. konačno je i tadašnja Istočna Provincija, odnosno kao dio Brazila, Provincija Cisplatina, promijenila ime u **Urugvaj** (*Estado Oriental del Uruguay*), dok će današnji puni naziv (*República Oriental del Uruguay*) dobiti promjenom ustava 3. siječnja 1918. godine.

Prema zakonskoj uredbi od 18. veljače 1952. nacionalna zastava treba obavezno biti podignuta u vrijeme nacionalnih praznika i građanskih proslava na državnim uredima, te ustanovama državne inspekcije ili službene zaštite. Zastava svakodnevno treba biti istaknuta u Predsjedništvu Republike, ministarskim zgradama, trgovačkim brodovima (osim kad na to utječu postojeće odredbe, propisi i međunarodna navigacijska praksa), Rezidenciji predsjednika Republike i državnim uredima koji se nalazi na udaljenosti manjoj od 5 kilometara kopnene granice i rijeke Uruguay.

Nacionalnu zastavu mogu koristiti pojedinci, bez posebne prethodne dozvole. Zabranjeno je koristiti bilo koju drugu nacionalnu zastavu, osim nacionalne zastave Urugvaja (te spomenute dvije u vrijeme praznika), na javnim ili privatnim zgradama. Strana veleposlanstva i konzulati su jedini koji smiju podići svoje zastave na svojim zgradama.

Prema zakonima iz 1940-ih svi državljani Urugvaja dužni su se zakleti na vjernost nacionalnoj zastavi barem jednom u životu. Svečani zalog vjernosti zastavi kod svih javnih i privatnih obrazovnih institucija održava se 19. lipnja. Tog dana svake godine djeca prvih razreda daju obećanje vjernosti zastavi, dok u srednjoj školi prisežu zakletvu. U svim školama biraju se po tri najbolja učenika, te im se dodjeljuje zastava prilikom zakletve. Uz to svaki od njih ima po dva učenika u pratnji.

Nedostatak vjernosti zastavi je kažnjiv. Neispunjavanjem ove obveze ne mogu se izdati profesionalni i tehnički certifikati za rad, a također nijednom građaninu neće biti odobreno radno mjesto u javnoj upravi bez obavljene obvezne prisege vjernosti zastavi. Ako javne obrazovne institucije izostave organizaciju prisege mogu odgovarati u vidu administrativnih sankcija, dok privatne škole mogu biti novčano kažnjene.

***San Isidro** near Buenos Aires on 15th April 1825 towards the opposite coasts of the Bay, where they landed in the dawn of 19th April on the **Agraciada** beach raising the flag now known under this name. The flag is a horizontal tricolour of light blue, white and red with the motto* Libertad o Muerte *(Freedom or Death) on the central stripe. The light blue symbolizes the greatness, the white the republic and the red the blood shed for the freedom and independence. The choice of the colours is in fact in homage to the Artigas League, since Buenos Aires had already renounced the centralist ideas. On 29th May Lavalleja proclaimed the independence of the Eastern Province from Brazil and unification with the United Provinces of Rio de la Plata on 25th August 1825. The decision lead to the **500 days war** between Brazil and Argentina (the new name of the United Provinces, adopted 24 December 1826). The flag used by Lavalleja for the Eastern Province remains the same blue-white-red tricolour, but without the motto, since he considered his victory gained. The flag remained official until 18th December 1828 with the adoption of the new flag, which was preceded by the Montevideo Agreement signed with British mediation on 27th August 1828, by which Brazil and Argentina recognized Uruguayan as the result of the 500 days war. With the 28th June 1830 Constitution, the Eastern Province i.e. the Brazilian Cisplatine Province, changed its name to Uruguay (*Estado Oriental del Uruguay*), while the current full name (*República Oriental del Uruguay*) would be determined by the constitutional changes of 3rd January 1918.*

According to the legislative decree of 18th February 1952 the national flag must be raised over state offices on national holidays and civic celebrations. The flag should be flown daily at the Presidency of the Republic, the buildings of the Ministries, merchant ships (except when other regulations and international navigation practice prescribe otherwise), the President's Residence and the state offices less than 5 km from the land borders or from the Uruguay River.

The national flag may be used by individuals without any special permission. It is forbidden to use any other national flag except the national flag of Uruguay (and the two mentioned flags) on public and private buildings. Foreign embassies and consulates are the only exceptions which may raise their flags on their buildings.

In accordance with the 1940's laws, all Uruguayans are required to swear allegiance to the national flag at least once in their lifetimes. The ceremonial swearing in is organized on 19th June in all public and private educational institutions. On that occasion, first year students in elementary schools pledge allegiance to the flag, while students in the middle schools swear it. In each school three outstanding students are chosen to be presented with the flag during the ceremony, each being escorted by two more.

Failure in allegiance is punishable by law. Those who do not swear it may not be granted professional and technical work certificates and no citizen shall be approved for work in public administration without the obligatory swearing of allegiance to the flag. If the public educational institutions omit the swearing ceremony they are subject to administrative sanctions while private schools may be fined.

Izvori/*Sources*:
Opća encikopedija, Jugoslavenski leksikografksi zavod, Zagreb, 1982.
http://www.bibliojuridica.org/libros/4/1739/8.pdf
http://www.parlamento.gub.uy/Constituciones/Const830.htm
http://www.parlamento.gub.uy/leyes/AccesoTextoLey.asp?Ley=09943
http://www.parlamento.gub.uy/leyes/AccesoTextoLey.asp?Ley=9935
http://www.concursos.brou.com.uy/concursos/PARLAMENTO/downloads/Manual_Protocolo.pdf
http://es.wikipedia.org/wiki/Bandera_de_Uruguay
http://es.wikipedia.org/wiki/Escudo_de_Uruguay
http://es.wikipedia.org/wiki/Bandera_de_Artigas
http://es.wikipedia.org/wiki/Bandera_de_los_Treinta_y_Tres_Orientales
http://es.wikipedia.org/wiki/Provincia_Oriental
http://es.wikipedia.org/wiki/Escudo_de_la_Provincia_Oriental
http://www.crwflags.com/fotw/flags/uy.html
http://www.revisionistas.com.ar/?p=2182

Legislativa/*Legislation*:
Ley de 26 de agosto de 1825
Ley de 18 de diciembre de 1928
Ley de 19 de marzo de 1829
Ley de 11 de julio de 1830
Constitucion de 28 de junio de 1830
Ley de 12 de julio de 1906
Decreto de 26 de octubre de 1908
Constitucion de 3 de Jenero de 1918
Ley No 9935 de 14 de junio de 1940
Ley No 9943 de 20 de julio de 1940
Decreto de 19 de diciembre de 1940
Decreto de 10 de junio de 1943
Decreto de 1 de julio de 1943
Decreto de 18 de febrero de 1952

Ladislav Dobrica

Heraldički izvori u fondovima i zbirkama Hrvatskog državnog arhiva
– osvrt na izvore u starijem arhivskom gradivu –

Heraldic sources in the funds and collections of the Croatian State Archives
– an overview of sources in the older archive materials –

Gore: Grbovnica Virovitičke županije, 1746, HR-HDA-33 *Virovitička županija*.
Dolje: Otisak pečata Općine, HR-HDA-55, *Plemenita općina Vivodina*.
Top: The Virovitica County Armorial Patent, 1746.
Bottom: The Nobility Community of Vivodina seal impression.

Arhivi, čuvari arhivskog gradiva, sadrže cijeli niz dokumenata koji mogu poslužiti kao izvori za proučavanje heraldike. Gradivo je u arhivima podijeljeno na fondove i zbirke. Fondovi su mahom određeni kao produkt djelovanja nekog stvaratelja (pravna osoba, obitelj ili fizička osoba), dok su zbirke nastale sakupljanjem istovrsnog gradiva različitih stvaratelja (npr. *Zbirka grbovnica*). Upravo zbog toga, sâm naziv fonda nas ne može uputiti na postojanje nekog heraldičkog izvora u tom fondu, već nam je za to potrebno poznavanje stvaratelja gradiva (njegova djelatnost, njegova nadležnost, veze s ostalim pravnim osobama) kao i sadržaj gradiva (vrste dokumentacija koje se u njemu nalaze). Ovo su glavni preduvjeti kako bi se korisnik mogao poslužiti arhivskim gradivom na uspješan i koristan način. Ova načela vrijede za svaku vrstu istraživanja pa tako i za ovo: potraga za heraldičkim izvorima u fondovima i zbirkama Hrvatskog državnog arhiva (HDA).

Valja razlikovati heraldičke izvore u užem smislu od heraldičkih izvora u širem smislu te riječi. U užem smislu to je ono gradivo kojeg je primarna funkcija prikazati grb (grafički ili opisno): grbovnice, grbovnici i otisci pečata (učinjeni naknadno korištenjem sačuvanih pečatnjaka). Heraldički izvori u širem smislu su, zapravo, svo ono gradivo koje u sebi sadrži neki podatak koji može poslužiti kao heraldički izvor, premda mu to nije primarna informacija. Tu se najčešće radi o prikazu grba (vladara, županije, općine, pojedinca) na otisku pečata na kakvom dokumentu.

Heraldički izvori u užem smislu: Grbovnice (*litterae armales*) su primarni heraldički izvor u gradivu HDA, sačuvane u dva oblika: izvorna grbovnica u oblik povelje ili knjige (kodeksa) odnosno prijepis grbovnice. U HDA postoji *Zbirka grbovnica* (HR-HDA-885, 74 kutije), ali i *Zbirka prijepisa grbovnicâ* (HR-HDA-886, 1 kutija). U prvoj se nalaze izvorne grbovnice ili prijepisi istih za one obitelji čiji arhivi nisu pohranjeni u HDA, dok druga sadrži prijepise grbovnicâ iz **Kraljevskih knjiga** (*Libri Regii*), a koje je iz prijepisa u **Arhivu Ugarske dvorske komore** dao prepisati

The archives, the custodians of archival materials, preserve a whole range of documents divided into funds and collections. The funds are generally the products of the activities of a single creator (legal person, family or a private person), while the collections are results of acquisition of archive material of the same kind produced by several creators (e.g. Armorial Collection*). For that reason, the name of the fund or collection does not indicate the existence of the heraldic sources in it; rather we require knowledge about the creator (its activities, competencies, links to other institutions etc.) as well as the contents of the material (type of documents contained). These are the basic requirements for a user to be successful in utilizing the archives. These principles are valid for any kind of research, as also for the search for heraldic sources in the funds and the collections of the Croatian State Archives (HDA).*

One should differentiate between heraldic sources proper and heraldic sources in a wider sense. The former consist of material, the primary function of which is publication of coats of arms (by depiction or by description): armorial patents, armorials and seal impressions (produced subsequently using the preserved seal matrices). Heraldic sources in a wider sense encompass all material containing information which may serve as an heraldic source, although it is not its primary function. For the most part, these are depictions of the arms (of a ruler, county, municipality, individuals) on seal impressions affixed to some document.

Heraldic sources proper: *The armorial patents (*litterae armales*) are primary heraldic sources in the HDA, preserved in two forms: original patents as charters or books (codices) and patent transcripts. In the HDA we have the* Armorial Collection *(HR-HDA-885, 74 boxes), but also the* Armorial Transcripts Collection *(HR-HDA-886, 1 box). The former contains the original armorial patents or their transcripts for families whose archives are not preserved in the HDA, while the latter contains the*

Ivan Kukuljević Sakcinski polovicom 19. stoljeća.[1]

Međutim, grbovnice su sačuvane i u drugim fondovima HDA. Tako je najstarija grbovnica u HDA, ona obitelji **Dominis** od 16. srpnja 1434., smještena u fondu *Obitelj Dominis* (HR-HDA-710). U *Zbirci grbovnica* čuva se najmlađa grbovnica, ona za **Emila Göstla**, podijeljena 29. siječnja 1918. godine.[2]

Osim toga, u fondovima županijâ[3] sačuvane su i obiteljske grbovnice, što u izvorniku, što u prijepisu, jer su morale biti objavljene na sjednicama županijskih skupština kako bi obitelji bio priznat plemićki status. Također, zbog istrage zakonitosti plemstva u vrijeme **Marije Terezije** (1770. – 1774.), u spisima istražnog povjerenstva sačuvani su nam i prijepisi grbovnica, ukoliko se radilo o grbovnom plemstvu.

Ne valja zanemariti i tzv. *Mape plemstva* (HR-HDA-884, *Hrvatsko plemstvo*) u kojima se nalaze brojni rodoslovni podaci plemićkih obitelji, a unutar tih podataka može se naići i na prijepise grbovnica, odnosno grafičkog prikaza grba.

U HDA postoji i jedan grbovnik: **Ivana Kukuljevića Sakcinskog** *Gerbovi porodicah hervatskih*, koji sadrži prikaze grbova obitelji, banova, banskih namjesnika, biskupa, kaptola te slobodnih kraljevskih gradova.[4]

Zbirka pečatnjaka nastala je u HDA prikupljanjem pečatnjaka raznih upravnih i pravosudnih tijela na nivou Kraljevine. Uz ovu Zbirku postoji još i *Zbirka otisaka pečata* koja je nastala na prijelazu iz 19. u 20. stoljeće kada su **Ivan Bojničić** i **Emilije Laszowski** izdvajali na karton otiske pečata otpale s isprava.[5] Gradivo je strukturirano prema vrsti na koga se otisak odnosi, tako da je zbirka podijeljena na sljedeće serije: *Obitelji, Ban, Sabor, Vlada*; *Banke, Trgovine, Tvornice*; *Carine, Financije*; *Cehovi*; *Gradovi*; *Županije Hrvatske i Slavonije*; *Županije Mađarske*; *Vlastelinstva*; *Državni uredi*; *Sudstvo*; *Kaptoli, Samostani, Redovi*; *Strani kaptoli*; *Kulturne institucije*; *Vojska*; *Trgovišta*; *Župe*; *Pošte*; *Kraljevi*; *Školstvo*; *Razno* i *Otisci pečata iz drugih ustanova*.

Heraldički izvori u širem smislu: Za potrebe ovog pregleda, odlučio sam tipizirati heraldičke izvore u širem smislu u četiri grupe: heraldički izvori koji se odnose na Kraljevinu u cjelini, oni koji se odnose na vladare, koji se odnose na županije i plemenite općine te heraldički izvori koji se odnose na kaptole.

Heraldički izvori koji se odnose na Kraljevinu u cjelini čini samo jedan, ali svakako vrlo vrijedan te jedinstven: tzv. *Slavonska grbovnica*, isprava kojom je **Vladislav II. Jagelović** 1496. Zajednici plemića Kraljevine Slavonije potvrdio njihov stari znamen plemstva, podijelivši im novi pečat.[6] Taj grb bio u službenoj uporabi Sabora Kraljevina od njegovog ujedinjavanja u jedan Sabor 1558. pa gotovo sve do kraja njegovog djelovanja kao staleške ustanove 1848. Što se prikaza grba Kraljevine Hrvatske tiče, njegov najstariji zabilježeni primjerak u HDA jest onaj na *Škrinji povlastica* izrađenoj 1643.

Gore: Grbovnica obitelji Dominis, 1434, HR-HDA-710, *Obitelj Dominis*.
Dolje: Pečatnjak Virovitičke županije, XVIII. st. HR-HDA-911, *Zbirka pečatnjaka*.
Top: The Dominis Family Armorial Patent, 1434.
Bottom: The Virovitica County seal, 18th c.

transcripts of the armorial patents from the **Royal Books** *(*Libri Regii*). These were transcribed by* **Ivan Kukuljević Sakcinski** *in the mid-19th century from the transcripts in the* **Hungarian Court Chamber Archives**.[1]

However, the armorial patents are preserved in other funds of the HDA as well. The oldest such patent, that of the **Dominis** *Family of 16th July 1434 is thus preserved in the* Dominis Family Fund *(HR-HDA-710). The youngest is, on the other hand, in the* Armorial Collection *– that of* **Emil Göstl**, *granted on 29th January 1918.*[2]

Besides, the county funds[3] *preserve family patents as well, either originals or transcripts, because they had to be published in the county assembly sessions for the nobility status to be recognized. Also, due to the nobility legitimacy inquest during the period of* **Maria Theresa** *(1770 – 1774), the documents of the inquest commission preserve the transcripts of patents for the armigerous nobility.*

One should also consult the so-called Nobility Folders *(HR-HDA-884,* Hrvatsko plemstvo*) where a great deal of genealogical data of the nobility is kept, including occasionally transcripts or armorial depictions.*

There is a single armorial book in the HDA, Gerbovi porodicah hervatskih *(The Armorial of Croatian Families) by* **Ivan Kukuljević Sakcinski**, *including depictions of the arms of families, bans, ban-regents, bishops, ecclesiastical chapters and the free and royal cities.*[4]

The Seals Collection *evolved in the HDA through collection of the seals of various administrative and judicial bodies in the Kingdom. It is complemented with the* Seal Impressions Collection, *formed in the end of 19th century when* **Ivan Bojničić** *and* **Emilij Laszowski** *extracted the seal impressions fallen out of the documents.*[5] *The material is structured by the type of the owner of the seal, into the series:* Families, Ban, Parliament, Government*;* Banks, Shops, Factories*;* Customs, Finances*;* Guilds*;* Cities*;* Croatian and Slavonian Counties*;* Hungarian Counties*;* Manors*;* State Offices*;* Judiciary*;* Chapters, Monasteries, Orders*;* Foreign Chapters*;* Cultural Institutions*;* Military*;* Marketplaces*;* Parishes*;* Post*;* Kings*;* Education*;* Varia *and* Other Institutions.

Heraldic sources in a wider sense: *For this overview, I decided to group the wider heraldic sources into four categories: heraldic sources regarding the Kingdom as a whole, those regarding the rulers, those regarding the counties and the municipalities and those regarding the chapters.*

In the first group regarding the Kingdom, we have a single, but very valuable and unique source: the so called Slavonian armorial patent*, the 1496 charter with which* **Ladislaus II Jagiellon** *confirmed the old symbol of nobility to the League of Nobility of the Kingdom of Slavonia, granting them a new seal.*[6] *That coat of arms*

Grbovi vladara su sačuvani na pečatima. Kao najstariji vladarski grb, premda se radi o diplomatskom falsifikatu kasnijeg vremena, jest onaj koji se nalazi na pečatu isprave kralja **Petra Krešimira IV.** o području **Rapske biskupije** 1071.[7] godine. Srednjovjekovni grbovi vladarâ sačuvani su nam na visećim pečatima.

Marija Terezija je hrvatskim i slavonskim županijama podijelila „grbovnice“. Točnije, radi se o ispravama podijele pečata kojima su te županije mogle obavljati upravne funkcije koje im je kraljica bila podijelila. Kao primjer najljepše „grbovnice“ ističe se ona za **Severinsku županiju** iz 1778.[8] Osim županijskih, sačuvan je i cijeli niz grbova plemenitih općina s područja središnje Hrvatske na pečatima tih općina. Osim svima poznate **Plemenite općine Turopolje**, na brojim su dokumentima sačuvani i grbovi plemenitih općina **Cvetkovića**, **Domagovića**, **Draganića** te općine **Vivodina**.[9]

U HDA se čuvaju isprave nastale djelatnošću najznačajnijih kaptola koji su djelovali na ovom području kao vjerodostojna mjesta[10]: *Zagrebački*, *Čazmanski*, *Požeški*, *Đakovački* (*Bosanski*), *Srijemski kaptol de Kw* (Banoštor), *Srijemski kaptol sv. Ireneja* (Sr. Mitrovica) i *Kninski kaptol*.[11]

Osim navedenog, kao heraldički izvor mogu poslužiti i papinske *bule* te *dukale* (isprave mletačkih duždeva) koje su u manjem broju zastupljene u fondovima i zbirkama HDA.

Na kraju, može se zaključiti kako je arhivsko gradivo HDA izrazito bogato heraldičkim izvorima. No, kako se arhivsko gradivo u arhivima čuva po nekim drugim kriterijima, koji nemaju izravne veze s heraldikom, potrebno je poznavanje strukture fondova i zbirki, kako bi se do gradiva te vrste moglo doći.

Pečat kralja Karla II. Dračkog, 1386, HR-HDA-877, *Zbirka srednjovjekovnih isprava*, br. 102.
King Charles II Durazzo wax seal impression, 1386.

was in official use by the Parliament of the Kingdoms from its unification into a single assembly in 1558 until the end of its function as an institution in 1848. Regarding the arms of the Kingdom of Croatia, the oldest preserved in the HDA is that on the Privileges Chest *of 1643.*

The royal arms are preserved on seals. The oldest royal arms (which we now know to be a diplomatic falsification of a later period) is that on the seal on a document by King ***Peter IV Krešimir*** *regarding the* ***Rab Diocese*** *of 1071.*[7] *The medieval royal seals are preserved on pending seals.*

Maria Theresa *granted "armorial patents" to the Croatian and Slavonian counties. These are, in fact the grants of seals to be used by the counties in performing the administrative functions granted by the Queen. As an example of the most beautiful "armorial patent" among them, one may highlight that for* ***Severin County*** *of 1778.*[8] *Beside the county arms, a whole set of arms of the noble communities from central Croatia is preserved. Except the renowned* ***Nobility Community of Turopolje****, numerous documents preserve the arms of those of* ***Cvetković****,* ***Domagović****,* ***Draganić*** *and* ***Vivodina*** *noble communities.*[9]

The HDA preserves documents produced by the activities of the most important chapters functioning in these regions as the Credible Locations[10]*:* Zagreb*,* Čazma*,* Požega*,* Đakovo *(Chapter of* Bosnia*), Chapter of* Sirmuim de Kw *(Banoštor), Chapter of* Sirmuim St. Irenaeus *(Srijemska Mitrovica) and* Knin.[11]

Among heraldic sources one may include also the papal bulae *and the* dukalas *(charters of the Venetian doges) that may be found to a lesser number in the funds and the collections of the HDA.*

Finally, it may be concluded that the HDA archives are very rich in heraldic sources. However, since the archives are sorted by some other criteria, not directly linked to heraldry, one should be well aware of the structure of the funds and the collections, so as to be able to access them.

1 *Registraturne knjige Ugarske dvorske kancelarije*, središnje referade za Ugarsku i Hrvatsku, u kojima su bile zapisivane grbovnice, darovnice te povlastice, kako za pojedine obitelji, tako i za crkvene osobe i samostane te slobodne kraljevske gradove, odnosno povlaštena trgovišta. - vidi HR-HDA-3, *Sabor Kraljevina DHS*, *Prava Kraljevina*.
2 HR-HDA-885, *Zbirka grbovnica*.
3 HR-HDA-29, *Požeška županija*; HR-HDA-31, *Srijemska županija*; HR-HDA-32, *Vara-ždinska županija*; HR-HDA-33, *Virovitička županija*; HR-HDA-34, *Zagrebačka županija*. U fondovima HR-HDA-28, *Križevačka županija* i HR-HDA-30, *Severinska županija*, nisu sačuvane grbovnice.
4 HR-HDA-887, *Grbovi obitelji Hrvatske i Slavonije*.
5 HR-HDA-911, *Zbirka pečatnjaka*; HR-HDA-912, *Zbirka otiska pečata*.
6 HR-HDA-2, *Sabor Kraljevina DHS*, *Povlastice Kraljevina*. Povlastica br. 70.
7 HR-HDA-876, *Najstarije hrvatske povelje*, br. 7
8 HR-HDA-30, *Severinska županija*.
9 HR-HDA-49, *Plemenita općina Turopolje*; HR-HDA-50, *Plemenita općina Cvetković*; HR-HDA-52, *Plemenita općina Domagović*; HR-HDA-53, *Plemenita općina Draganić*; HR-HDA-55, *Plemenita općina Vivodina*.
10 Vjerodostojna mjesta (*loca credibilia*) - kaptoli i samostani koji su imali pravo redigiranja privatnih isprava.
11 Najveći broj kaptolskih isprava nalazi se u: HR-HDA-25, *Hrvatske plemićke obitelji i vlastelinstva* i HR-HDA-877, *Različite srednjovjekovne isprave*.

Ilustracije ljubaznošću Hrvatskog državnog arhiva.

1 *The* Register Books of the Hungarian Court Chamber*, the central office for Hungary and Croatia, where armorial patents, land grants and other privileges were transcribed, for families, ecclesiastic persons, monasteries, free royal cities and privileged marketplaces – see HR-HDA-3,* Sabor Kraljevina DHS, Prava Kraljevina.
2 *HR-HDA-885,* Zbirka grbovnica.
3 *HR-HDA-29,* Požeška županija*; HR-HDA-31,* Srijemska županija*; HR-HDA-32,* Vara-ždinska županija*; HR-HDA-33,* Virovitička županija*; HR-HDA-34,* Zagrebačka županija*. In the funds HR-HDA-28,* Križevačka županija *and HR-HDA-30,* Severinska županija*, the armorial patents are not preserved.*
4 *HR-HDA-887,* Grbovi obitelji Hrvatske i Slavonije.
5 *HR-HDA-911,* Zbirka pečatnjaka*; HR-HDA-912,* Zbirka otiska pečata.
6 *HR-HDA-2,* Sabor Kraljevina DHS, Povlastice Kraljevina*. Povlastica br. 70.*
7 *HR-HDA-876,* Najstarije hrvatske povelje*, br. 7*
8 *HR-HDA-30,* Severinska županija.
9 *HR-HDA-49,* Plemenita općina Turopolje*; HR-HDA-50,* Plemenita općina Cvetković*; HR-HDA-52,* Plemenita općina Domagović*; HR-HDA-53,* Plemenita općina Draganić*; HR-HDA-55,* Plemenita općina Vivodina.
10 *The credible locations (*loca credibilia*) – the chapters and monasteries with right of copying private charters.*
11 *The majority of chapter documents is in: HR-HDA-25,* Hrvatske plemićke obitelji i vlastelinstva *and HR-HDA-877,* Različite srednjovjekovne isprave.

Illustrations courtesy the Croatian State Archives (HDA).

Matea Brstilo Rešetar

Identitet vojnog plemstva u Hrvatskoj od sklapanja Austro-ugarske nagodbe do raspada Monarhije

The Identity of the Military Nobility in Croatia from the Austro-Hungarian Compromise to the Break-Up of the Monarchy

Sažetak predavanja sa 29. Međunarodnog kongresa genealoških i heraldičkih znanosti, 12. do 17. rujna 2010., Stuttgart.

Summary of the lecture from the 29th International Congress of Genealogical & Heraldic Sciences, 12-17 September 2010, Stuttgart

Gore i dolje: Grbovnica obitelji
Rukavina od Klanačkoga polja (Beč, 1914.) HPM/PMH 2077
Top and bottom: Grant of Arms of the Family
***Rukavina of Klanačko polje** (Vienna, 1914)*

Od vremena sklapanja Austrougarske nagodbe 1867. pa sve do propasti Monarhije 1918. godine, na teritoriju Kraljevina Hrvatske i Slavonije broj pripadnika vojnog plemstva neosporno se povećavao[1]. Jedan od uzroka svakako je bila i reorganizacija vojske nakon uvođenja dualizma[2], potaknuta vanjskopolitičkim djelovanjem Austrougarske Monarhije odnosno njene angažiranosti u cilju rješavanja Istočnoga pitanja na prostoru Bosne i Hercegovine. Podjela naslova visokim časnicima pogotovo će doći do izražaja uoči i za vrijeme Prvoga svjetskoga rata.

U proučavanju otežanih procesa nacionalne integracije hrvatskih zemalja koje su Nagodbom bile podijeljene na austrijski i ugarski dio, uloga i identitet vojnoga plemstva utoliko su značajni što je ono djelovalo centrifugalno, u skladu s vanjskopolitičkim ciljevima Monarhije kada upravo potencijal i djelovanje vojne sile dobivaju sve više na značenju za održanje države[3].

Analizirajući grbovnice iz **Hrvatskog povijesnog muzeja** i korištenjem komparativnog materijala, autorica zaključuje da je riječ o austrougarskim časnicima hrvatskoga podrijetla koji su djelovali unutar zajedničke carsko-kraljevske vojske, ugarskog domobranstva i oružništva. Među njima su najbrojniji posjednici uglavnom nižih razreda **Reda Željezne krune** i **Sv. Leopolda**, koji su trideset godina aktivno služili u vojsci i bili sudionici barem jednoga rata, ili časnici koji nisu sudjelovali u ratu, ali su nakon četrdesetogodišnjeg aktivnog služenja u vojsci na izmaku svoje službe ili u mirovini mogli zatražiti plemstvo. Takvo plemstvo naziva se još i *sistematski stečeno plemstvo*[4] te iako takva „sistematska“ podjela naslova i grba predstavlja svojevrsni birokratski automatizam Monarhije i daje sliku o dobro uhodanoj administraciji, neosporno je riječ o povijesnom anakronizmu i činjenici da se u predratnom i ratnom vremenu prodajom plemstva punila državna blagajna budući da su pristojbe bile velike. Grbovnice toga vremena svjedoče nam o vehementnoj pojavi unutar modernoga građanskog društva u kojem su privilegije stečene plemićkim naslovom odavno pripadale prošlosti. Plemstvo više nije postojalo kao klasa odnosno, pripadalo je svim slojevima građanskoga društva, a

From the time of the conclusion of the Austro-Hungarian Compromise in 1867 to the collapse of the Monarchy in 1918, the number of members of the military nobility in the territory of the Kingdom of Croatia-Slavonia was indisputably increasing[1]. One of the reasons was certainly the reorganization of the army after the introduction of dualism[2], motivated by foreign policy activities of Austria-Hungary, i.e. its engagement in the attempts to resolve the Eastern Question in the territory of Bosnia and Herzegovina. Granting titles to high-ranking officers would become especially manifest ahead of and during the First World War.

In the study of the difficult processes of national integration of the Croatian lands which were divided into an Austrian and a Hungarian part under the Compromise, the role of military nobility is significant in so far as the nobility acted centrifugally in line with the foreign policy goals of the Monarchy, when the potential and the activities of the military force were gaining more and more significance as regards the preservation of the state[3].

*Analyzing grants of arms from the **Croatian History Museum** and using the comparative material, the author concludes that these were Austro-Hungarian officers of Croatian origin in the common Imperial and Royal Army, the Hungarian Home Defence Force and the Gendarmerie. Most numerous among the rewarded were high-ranking military officers, mostly recipients of the lower classes of the **Order of the Iron Crown** and **St Leopold**, who had actively served in the army for 30 years and participated in at least one war, or officers who had not participated in wars, but were allowed to petition to be awarded a title of nobility at the end of their military career, or upon retirement, after 40 years of active service. This is also called* systematically obtained nobility[4]*; although such “systematic” granting of titles and coats of arms illustrates the bureaucratic automatism of the Monarchy and gives the impression of a smooth-running administration, it was indisputably a historical anachronism as well as a way to fill state coffers before and during the war by selling titles since the related charge was high. Grants of arms from that time bear witness to a significant*

većina pripadnika staroga plemstva gotovo da i nije koristila titulu u svojim zvanjima[5]. Novome je plemstvu ona u prvom redu predstavljala formu koju treba zadovoljiti na putu napredovanja, ali i uspona na društvenoj ljestvici. Kod pripadnika novoga plemstva iz redova visokog časničkog kadra, podjela, a ujedno i korištenje titula bilo je izraženije. Uzrok prvome je transparentan i brz način stjecanja uvjeta koje je kandidatima za naslov omogućila sama struktura i organizacija vojske, a korištenje titula utjecaj svjetonazora čovjeka izniklog i odgajanog unutar vojnog miljea Monarhije.

Procedura dodijele naslova i izdavanja grbovnica usklađena je s dualističkim ustrojem Monarhije odnosno državnopravnim odnosima Hrvatske i Ugarske. Grbovnice su pisane mađarskim jezikom i izdavane po ugarskom ministru predsjedniku te u svojoj izvedbi (grbovnim državnim obilježjima i korištenjem boja) nose ugarske nacionalne karakteristike. Grbovi nose ratničke karakteristike, a simboli i njihova sintaksa svjedoče nam o zaslugama na temelju kojih je kandidat stekao naslov. Potpisuju ih specijalizirani umjetnici heraldičari **Ernst Krahl** (1858. – 1926.) i **Ervin Voit** (1882. – 1932.).

Diplomatička analiza grbovnica, odnosno teksta naracije i dispozicije pružila nam je relevantne podatke bitne za daljnju diskusiju. Iz naracije doznajemo: ime nositelja te status i vojni čin u vrijeme dodjele naslova, godine službe, godine i mjesta sudjelovanja u ratnim operacijama te odličja koja je stekao. Dispozicija, pravno najbitniji dio, donosi nam odredbe kojima se dodjeljuje: ugarski plemićki naslov, predikat na hrvatskom jeziku, prijenos svih prava koje nosi naslov na bračnog druga (suprugu) i zakonite nasljednike oba spola te plemićki grb. Spomenute odredbe pojedinačno su obrađene i pružaju budući model metodologije rada pri istraživanju vojnoga plemstva s kraja 19. i početka 20. stoljeća, a heraldička analiza grbova uvid u repertoar simbola i njihovu sintaksu.

Gore: Grbovnica obitelji **Petras od Novigrada** (Beč, 1904.) HPM/PMH 32754
Top: Grant of Arms of the Family ***Petras of Novigrad*** *(Vienna, 1904)*
Dolje: Grbovnica obitelji **Kalić od Iriga** (Beč, 1917.) HPM/PMH 34557
Bottom: Grant of Arms of the Family ***Kalić of Irig*** *(Vienna, 1917)*

phenomenon within a modern bourgeois society, where privileges acquired through titles of nobility had already lost any significance. Most members of the old nobility mostly chose not to use their titles in their professions[5]. For the new nobility, titles were a formality to be observed on the path of advancement, but also to climb up the social ladder. Title granting and use was more prominent among members of the new nobility from the ranks of high-ranking officers. This was due to the transparent and quick way to meet title candidacy requirements, which was facilitated by the structure and organization of the army, while one might conclude that the use of the titles was the result of the worldview of men raised and educated in the military milieu of the Monarchy.

The procedure of granting titles and issuing of grants of arms was aligned with the dualistic structure of the Monarchy, i.e. the relations between Croatia and Hungary in terms of law-of-nations. Grants of arms are written in the Hungarian language and issued through the Hungarian Minister President. They wear Hungarian national characteristics (state symbols, and the use of colours). The coats of arms have military characteristics; symbols and their syntax testify about merits on the basis of which the candidate was granted title. They are signed by specialized artists – heraldists, ***Ernst Krahl*** *(1858 – 1926) and* ***Ervin Voit*** *(1882 – 1932).*

Diplomatic analysis of the grants of arms, especially analysis of the text of narrative and disposition give us the relevant data essential for further discussion. The narrative reveals the name of the bearer as well as the status and military rank at the time of granting of the title, years of service, years and places of participation in war operations, and decorations awarded to the bearer. Disposition, legally the most important part, gives us in the order as in the document, provisions granting the following: Hungarian noble title, predicate in Croatian, transfer of all rights arising from the title to the spouse (wife) and legal heirs of both genders; and armorial bearings of the nobility. The above mentioned provisions were individually handled and provide the future model of methodology in researching the military nobility in the late 19th and early 20th century, and heraldic analysis of coats of arms gives us a better insight into the repertoire of symbols and their syntax.

1 Hanns Jäger Sunstenau, „Sozialgeschichtliche Statistik der Nobilitierungen in Ungarn 1700-1918“, in *ADLER - Zeitschrift für Genealogie und Heraldik* 14. (XXVIII.) Band, 3.Heft, 2.Teil (1986-1988)
2 Milan Pojić, „Ustroj austrougarske vojske na ozemlju Hrvatske 1868.-1914. “, in *Arhivski vjesnik* 43 (2000)
3 Horst Haselsteiner, *Ogledi o modernizaciji u Srednjoj Europi*, Zagreb: Naprijed, 1997
4 Antun Viktor Duišin, *Zbornik plemstva u Hrvatskoj, Slavoniji, Dalmaciji, Bosni-Hercegovini, Dubrovniku, Kotoru i Vojvodini (Codex de la noblesse en Croatie, Slavonie, Dalmatie, Bosnie-Herzégovine, Raguse (Dubrovnik), Kotor et Voivodine. Kodex des Adels in Croatien, Slavonien, Dalmatien, Bosnien-Herzegovina, Dubrovnik, Kotor und Vojvodina)*. Zagreb: self-published, 1938, vol. I., XXIV
5 Mirjana Gross, “O položaju plemstva u strukturi elite u sjevernoj Hrvatskoj potkraj 19. i na početku 20. stoljeća“ in *Historijski zbornik* 31-32 (1978-1979)

Mislav Miholek

Simboli NK *Dinamo* i zastave na utakmici *Dinamo-Crvena zvezda* 13. svibnja 1990.

FC Dinamo *Symbols and Flags at the* Dinamo – Crvena zvezda *match on 13th May 1990*

U siječnju ove godine, američki je CNN među pet nogometnih utakmica koje su promijenile povijest svijeta, naveo i neodržani susret zagrebačkog *Dinama* i beogradske *Crvene zvezde*, koji se trebao održati 13. svibnja 1990. na zagrebačkom Maksimiru.

Nogometni klub *Dinamo* je nastao 9. lipnja 1945., nakon što su nove vlasti ukinule sve prijeratne zagrebačke klubove. NK *Dinamo* je baštinio plavu boju *Građanskog* (*Prvi hrvatski građanski športski klub*, osnovan 1911.), za kojeg su navijale široke narodne mase i maksimirske terene *HAŠK*-a (*Hrvatski akademski športski klub*; osnovan 1903., klupska boja je bila crvena), za kojeg je navijalo srednje i više građanstvo jer su navijačku bazu činili tadašnji i bivši studenti Sveučilišta u Zagrebu. Dodirna točka navijača oba kluba bio je jak nacionalni osjećaj.

U drugoj Jugoslaviji, bivši navijači tih klubova ujedinili su se u potpori *Dinamu*. Iz tzv. "velike četvorke" jugoslavenskog nogometa (FK *Crvena zvezda* Beograd, FK *Partizan* Beograd, NK *Hajduk* Split i NK *Dinamo* Zagreb), jedino je zadnji bio klub s gotovo isključivo hrvatskom navijačkom bazom (izvan Hrvatske, navijača je bilo među Hrvatima u Vojvodini i Bosni i Hercegovini). Amblem kluba (pučki znan kao *Dinamov grb*) kojim su dominirali elementi povijesnoga hrvatskoga grba, jedan je od dokaza specifične nacionalne posebnosti. Amblem je nastao modificiranjem amblema prijeratnog *Građanskog*, a prihvaćen je na inicijativu **Fredija Kramera** i stavljen na Dinamov dres 1969. za vrijeme direktora kluba **Otte Hofmana**. Slična inicijativa od strane dijela navijača *Hajduka* 1971. da se zvijezda na Hajdukovom amblemu zamijeni hrvatskim grbom i tako vrati u stanje prije 1944., nije uspjela.

Uobičajena navijačka zastava nakon

Gore: Značka Dinama iz 1945., sa specifičnim inicijalom **d**, grbom Zagreba i natpisom FDH (Federalna država Hrvatska).[6]
Sredina: Značka Dinama, 1960-ih.[8]
Top: The Dinamo pin, 1945, with the particular initial ***d****, the Zagreb coat of arms and inscription FDH.*[6]
Center: The Dinamo pin, 1960's.[8]

In January this year the CNN included among the "Five games that changed the world" the unplayed match between the FC Dinamo *Zagreb and FC* Crvena zvezda *Belgrade that was due on 13th May 1990 at the* Maksimir *stadium in Zagreb.*

The Football Club Dinamo *Zagreb was established on 9th June 1945 after the new government disbanded all the earlier clubs in Zagreb. The FC* Dinamo *inherited the blue colour of the* Građanski *(*1st Croatian Citizens Sports' Club*, est. 1911), which had been supported by wide masses, as well as the Maksimir fields of the* HAŠK *(*Croatian Academic Sports Club*, est. 1903, whose club colour was red), which had been supported by the middle and high civic classes, as it supporters base were the current and former students of the University of Zagreb. The common point of both groups of supporters was that of strong national feeling.*

In the second Yugoslavia, the former supporters of the two earlier clubs joined in support for Dinamo*. Among the "Big Four" of Yugoslav football (FC* Crvena zvezda *Belgrade, FC* Partizan *Belgrade, FC* Hajduk *Split and FC* Dinamo *Zagreb), only the latter had a base of almost entirely Croatian supporters (beside those from Croatia, these included Croats from Vojvodina and Bosnia-Herzegovina). The club's emblem (generally termed the* coat of arms of Dinamo*) was also a proof of this specific national feature, dominated by the elements of the Croatian national coat of arms. The emblem was devised by modifying the emblem of the former* Građanski *club and was adopted after the initiative by* ***Fredi Kramer*** *and was put on the* Dinamo *uniforms in 1969 during the period in which the club was led by* ***Otto Hofman****. There was a similar initiative in 1971 by part of the supporters of* Hajduk*, to replace the star in its emblem with the chequy fields, so*

Lijevo: Amblem HAŠK[7]. Sredina: Amblem 1. HŠK Građanski.[7] Desno: Amblem Dinama, 1947.
Left: HAŠK emblem. Middle: 1st Croatian Sports Club "Građanski" emblem.[7] *Right: Dinamo emblem, 1947.*

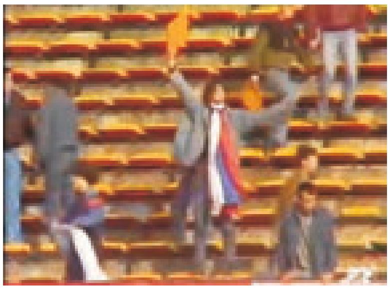

Lijevo: Navijačka zastava Dinama nakon 1969.[8] Desno: Navijačka zastava Dinama nakon 1980.[8]
Left: Dinamo supporters flag, after 1969.[8] Right: Dinamo supporters flag, after 1980.[8]

1969. bila je plave boje s tim amblemom u sredini. Početkom osamdesetih, kada je *Dinamo* šesti put osvojio Jugoslavenski kup postala je popularna navijačka zastava s prikazom osvojenih titula (1951., 1960., 1963., 1965., 1969. i 1980.) u polju od tri jednake vertikalne linije (bijela-plava-bijela) koje je pridodano uz koplje, te činilo 2/5 dužine zastave, a preostale 3/5 činilo je plavo polje s amblemom. Uporaba ove druge zastave dobro je vidljiva na snimkama proslave titule jugoslavenskog prvaka 1982., a još je dugo bila popularna među navijačima. U osamdesetima, uz ove dvije navijačke zastave, na tribinama se sve više pojavljuje i republička zastava SR Hrvatske, a do kraja osamdesetih ona postaje sastavni dio navijačkog dekora među Dinamovim navijačima.

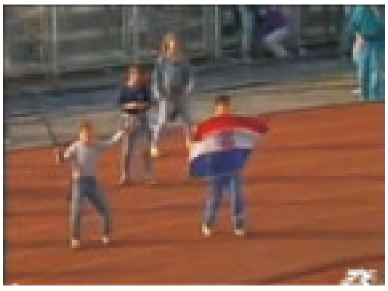
Nesretna utakmica između *Dinama* i *Crvene zvezde* dogodila se između prvih višestranačkih parlamentarnih izbora u Hrvatskoj nakon 2. svjetskog rata (održanih u dva kruga 22. travnja i 7. svibnja 1990.) i formiranja nove demokratske vlasti (30. svibnja 1990.). Navijači FK *Crvena zvezda* zvani *Delije* (osnovani 1989.) nikada nisu bili u dobrim odnosima s navijačima *Dinama*, *Bad Blue Boysima* (*BBB*, osnovani 1986.), a u federalnoj ligi ova dva kluba bili su smatrani nacionalnim klubovima Srba, odnosno Hrvata. Vođa *Delija* bio je **Željko Ražnatović Arkan**, srpski kriminalac i djelatnik Službe državne bezbednosti SR Srbije (kasnije vođa paravojnih srpskih snaga u Hrvatskoj, optužen za ratni zločin pred Haškim sudom, ubijen prije suđenja). Već se i prije utakmice znalo da *Delije* dolaze u Zagreb s namjerom izazivanja nereda. Čim su došli ujutro u Zagreb,

Odozgo prema dolje: Navijač Crvene zvezde, zaogrnut srpskom trobojnicom visoko drži istrgnutu plastičnu sjedalicu na Južnoj tribine.[9] Hrvatska trobojnica s povijesnim grbom na Sjevernoj tribini u drugom planu.[10] Hrvatski grb u oblik transparenta na Istočnoj tribini.[10] Hrvatska trobojnica bez grba na Istočnoj tribini.[10] Navijač Dinama s hrvatskom zastavom ispred Sjeverne tribine.[11]

restoring its pre-1944 emblem. This initiative failed.

After 1969, the usual supporters flag was a blue field with that emblem in the centre. In early 1980's, when Dinamo *won the Yugoslav Cup for the sixth time, a new version of the flag became popular, showing the titles won (1951, 1960, 1963, 1965, 1969 and 1980) in a field of three equal vertical stripes (white-blue-white) next to the hoist covering 2/5 of the flag length, while the remaining 3/5 was the blue field with the emblem. The use of that flag is clearly seen in the footages of the 1982 championship celebrations, and it remained popular among supporters for quite some time. In the 1980's, beside these two flags on the stands, the flag of the Socialist Republic of Croatia was increasingly used and by the end of 1980's it had become a part of the regular* Dinamo *supporters decor.*

The ill fated match between Dinamo *and* Crvena zvezda *happened just between the first multiparty parliamentary elections in Croatia after World War II (held in two rounds on 22nd April and 7th May 1990) and the forming of the new government (30th May 1990). The FC* Crvena zvezda *supporters called* Delije *(established in 1989) never enjoyed good relations with the FC* Dinamo *supporters, the* Bad Blue Boys *(usually abbreviated simply to BBB, established in 1986). In the federal league the two clubs were considered the national clubs of Serbs and Croats respectively. The* Delije *leader was* ***Željko Ražnatović Arkan****, a Serbian criminal and state agent (afterwards the leader of the paramilitary forces in Croatia, accused of war crimes at the Hague court, but assassinated before*

Top to bottom: A Crvena zvezda supporter draped with a Serbian tricolour raising a torn off seat on the South stands.[9] The Croatian tricolour with the historical coat of arms on the North stands, in the background.[10] The Croatian coat of arms on a banner at the East stands.[10] The Croatian tricolour without any emblems at the East stands.[10] A Dinamo supporter with the Croatian tricolour in front of the North stands.[11]

krenuo je metež, vandalizam i tučnjava s *BBB*, a sve je to kulminiralo neredima na stadionu, kada su se na jednoj strani našli *BBB*, a na drugoj *Delije* i zagrebačka milicija. Snimak stadionskih nereda emitiran je na *TV Zagreb* 14. svibnja 1990. Raznovrsnost zastava koje su se toga dana mogle vidjeti na stadionu pokazuje zanimljiv formativni trenutak novih simbola.

Vidljiva su tri tipa hrvatske zastave među navijačima: najviše onih s povijesnim grbom u sredini (u različitim veličinama i verzijama), zatim trobojnicu bez grba i na kraju trobojnicu s izrezanom zvijezdom. S druge strane, među *Delijama*, također nalazimo srbijansku zastavu s izrezanom zvijezdom. *BBB* su spalili dvije izrazito komunističke zastave: onu Istočne Njemačke i partijsku zastavu Saveza komunista Jugoslavije.

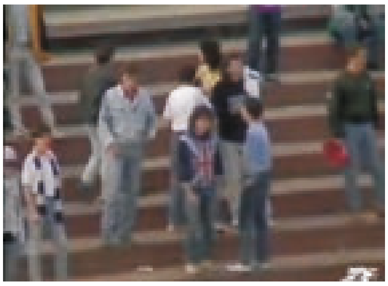
Ovo su bili prvi veći neredi između Zagrepčana i zagrebačke milicije nakon prosinca 1971. Za zagrebačku se miliciju tvrdilo da tom prilikom u svojim redovima uopće nije imala pripadnika hrvatske nacionalnosti. Jedan od prvih poteza nove demokratske vlasti u srpnju 1990. bila je reforma snaga sigurnosti u Hrvatskoj, a prvi reformirani milicajci s novim neslužbenim hrvatskim oznakama podići će novu zastavu Republike Hrvatske 25. srpnja 1990. ispred Sabora Hrvatske u kojoj se umjesto dotadašnje zvijezde nalazio povijesni hrvatski šahirani grb, istu onakvu kakva je bila dominantna među navijačima *Dinama* na svibanjskoj utakmici.

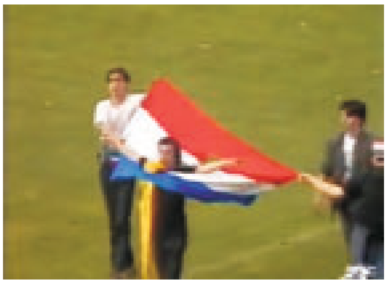
Izvori / *Sources*:

1 James MONTAGUE, Five games that changed the world, 13.01.2011., http://edition.cnn.com/2011/SPORT/football/01/05/iraq.asia.six.games/index.html
2 Tomislav ŽIDAK, Iz Maksimirske šume: ustaše i partizani, Jutarnji List, 06.12.2003., http://www.jutarnji.hr/ustase-i-partizani/7366/
3 Privatni snimak, Dinamo prvak 1982, http://www.youtube.com/watch?v=lobdB89ZvaU
4 http://www.youtube.com/user/TonchhiZG
5 Odluka o proglašenju Amandmana LXIV. do LXXV. na Ustav Socijalističke Republike Hrvatske, Narodne novine, 31/90
6 http://img834.imageshack.us/img834/9242/1znackadinama1grb.jpg
7 http://www.freelogovector.com
8 http://www.aukcije.hr
9 http://www.youtube.com/watch?v=hcu6K_3jitc
10 http://www.youtube.com/watch?v=4IbAXlxUniA
11 http://www.youtube.com/watch?v=DhpZs052wak
12 http://www.youtube.com/watch?v=Z975SFDe3lw
13 http://www.youtube.com/watch?v=KERxixwXyWg
14 http://www.youtube.com/watch?v=bPOq_RKTFz0
15 http://www.youtube.com/watch?v=VF_6EUBhOeQ

the trial). It was known before the game that Delije *were coming to Zagreb with the intention of creating disorder. As soon as they arrived in Zagreb, the turmoil, vandalism and fighting with BBB began and culminated in disorder at the stadium, where the BBB were on one side and the* Delije *and the Zagreb militia (police) on the other. Footage of the disorders was broadcast on the* TV Zagreb *on 14th May 1990. The diversity of flags present on that day in the stadium shows an interesting formative moment for the new symbols.*

The Croatian flags among the supporters are present in three types: mostly those with the historical coat of arms (in various sizes and versions), then the tricolour without any emblem in the centre, and finally the tricolour with the star cut out. On the other side, among the Delije*, the Serbian flag without the star was also present. The BBB burned two distinctively communist flags: that of East Germany and the party flag of the League of Communists of Yugoslavia.*

These were the first large disorders between the citizens of Zagreb and the Zagreb police since 1971. It was said at the time that the Zagreb police at the events comprised entirely non-Croat officers. One of the first moves of the new democratic government in Croatia was the reorganization of the security forces in July 1990. The first reformed policemen with the new unofficial Croatian insignia raised the new flag of the Republic of Croatia on 25th July 1990 in front of the Parliament, including the historic chequy coat of arms instead of the red star, basically the same as that which dominated among the Dinamo *supporters at the May game.*

Odozgo prema dolje: Srbijanska republička zastava s izrezanom crvenom zvijezdom na Južnoj tribini među Delijama.[12] Dinamov navijač u puloveru u bojama britanske zastave. "Union Jack" bio je popularan među jugoslavenskim navijačima krajem osamdesetih, čime se iskazivala simpatija za engleski stil navijanja.[12] BBB pale istočnonjemačku zastavu na Sjevernoj tribini.[13] Navijači Dinama nose hrvatsku republičku zastavu s izrezanom zvijezdom.[13] Navijači Dinama nose različite inačice hrvatske zastave.[13] Navijači Dinama pale zastavu Saveza komunista Jugoslavije na Sjevernoj tribini.[14] Velika hrvatska trobojnica (bez grba) razapeta na golu ispred Sjeverne tribine.[15]

Top to bottom: The Serbian flag with the cut-out star at the South stands among Delije.[12] A Dinamo supporter in the British flag patterned sweater. The Union Jack was popular among the Yugoslav fans in later 1980's, expressing the sympathy for the English supporting style.[12] A BBB burn the East German flag at the North stands.[13] A Dinamo supporters carry a Croatian flag with the star cut out.[13] Dinamo supporters carry different version of the Croatian flags.[13] Dinamo supporters burn the League of Communists of Yugoslavia flag at the North stands.[14] A large Croatian tricolour (without any emblem) pitched across the goal in front of the North stands.[15]

Nove zastave

Željko Heimer

ARGENTINA – Predsjednik Republike donio je 16. studenog 2010. uredbu kojom se utvrđuju pojedinosti argentinske nacionalne zastave. Uredbom se potvrđuju standardi proporcija, detalja crteža sunca i nijansi boja kakve je standardizirao Argentinski institut za normizaciju (IRAM) u nekoliko normi 2002. – 2004. Uredba propisuje da tijela javne vlasti trebaju zamijeniti zastave koje su u suprotnosti s ovim normama do 9. srpnja 2016. kada se proslavlja dvjestogodišnjica nezavisnosti. Argentinska nacionalna zastava propisana je u omjeru širine i dužine 5:8, što do sada nije bilo službeno iako je već godinama uobičajeno. Vanjski promjer sunca je 5/6, a promjer unutrašnjeg diska (lica) je 1/3 širine bijele pruge.

SRBIJA – Vlada Republike Srbije usvojila je 11. rujna 2010. Uredbu o utvrđivanju izvornika velikog i malog grba, izvornika zastave i notnog zapisa himne Republike Srbije kojom se uvode promjene u umjetničkom prikazu malog i velikog grba, a posljedično i izgled zastava koje te grbove prikazuju. Uredba je donesena temeljem Zakona o grbu i zastavi donesenom 2009. godine, kojim je po prvi put zakonski promijenjen izgled grba i zastave SR Srbije. Prije toga, Vlada je 2004. godine Preporukom i Zaključkom uvela u upotrebu grba i zastavu identičnu dizajnu simbola Kraljevine Srbije iz 1882. godine koje je oblikovao austrijski heraldičar Ernst Kröhl. Kröhlov dizajn sada je osuvremenjen u likovnom rješenju heraldičkog umjetnika Ljubodraga Grujića iz Pančeva uz stručnu pomoć Dragomira Acovića, počasnog predsjednika Srpskog heraldičkog društva. Uredba donosi izvornike crno-bijelog crteža, pozitiva, negativa, heraldičke šrafure i koloriranog prikaza velikog i malog grba, umetnutog štita, državne i narodne zastave te standarda predsjednika Republike, Narodne skupštine, tehničke crteže grba i zastave kao i nove nijanse boja.

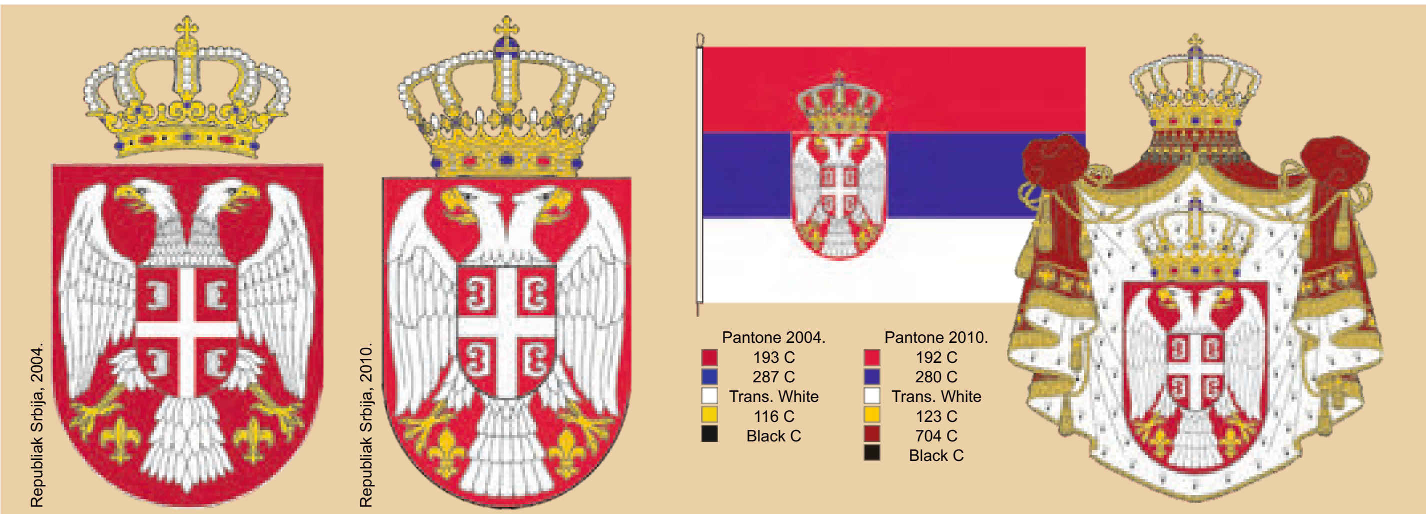
New Flags

ARGENTINA *– The President of the Republic issued a Decree determining the details of the Argentine national flag on 16th November 2010. The Decree confirms the standards of proportions, drawing details and colour shades as standardized by the Argentine normalization institute (IRAM) in its several norms of 2002 though 2004. The Decree prescribes that the public government bodies should replace flags not matching these standards by 9th July 2016 when the bicentenary of the independence is celebrated. The national flag is prescribed as having a width to length ratio of 5:8. This was not hitherto prescribed, but has been the custom for years. The outer sun diameter is 5/6, and the inner disk (face) 1/3 of the width of the white stripe.*

SERBIA *– The Government of Serbia adopted the Decree on determining the original of the greater and the lesser coats of arms, the original of the flag and the music score of the anthem of the Republic of Serbia on 11th September 2010, introducing changes in the artistic rendering of the lesser and the greater coat of arms and therefore also to the flags which depict them. The Decree was adopted based on the law on the coat of arms and flags adopted in 2009, which was the first law to change the symbols of the former Socialist Republic. Prior to this Decree, in 2004, the Government introduced in use, but only though a Recommendation and a Conclusion, the coats of arms and the flags of identical design to those of the Kingdom of Serbia of 1882, designed by the Austrian heraldrist Ernst Kröhl. Kröhl's design has now been modernized according to the draft made by the heraldic artist from Pančevo, Ljubodrag Grujić, with the expert assisteance of Dragomir Acović, honorary president of the Serbian Heraldic Society. The Decree provides the original artwork of the black and white drawings, positive, negative, heraldic hatching and coloured depictions of the greater and the lesser arms, the inescutcheon, the state and the national flag as well as the standards of the Presidents of the Republic and the National Assembly, together with the construction sheets and the new colour specifications.*

Izvori/*Sources*:
Decreto 1650/2010, Establécense las medidas, características de la tela, colores y accesorios de la Bandera Argentina, Boletin Ofical de la Republica Argentina, Número 32.033, Buenos Aires, 23.09.2010.
Info i crtež/Info and drawings Francisco Gregoric, tajnik Argentinskog društva za veksilologiju, AAV/*secretary Argentine Association for Vexillology*
Zakon o izgledu i upotrebi grba, zastave i himne Republike Srbije, Službeni glasnik Republike Srbije, br. 36/2009, 11.05.2009.
Uredba o utvrđivanju izvornika velikog i malog grba, izvornika zastave i notnog zapisa himne Republike Srbije, 11.11.2010, Službeni glasnik RS, br. 85/2010, 15.11.2010.
Preporuka o korišćenju grba, zastave i himne Republike Srbije, 17. 08. 2004, Službeni glasnik RS, br. 93/2004, 17. 08. 2004.
Zaključak o upotrebi grba, zastave i himne Republike Srbije, 20. 08. 2004, Službeni glasnik RS, br. 95/2004, 20. 08. 2004.
Ljubodrag Grujić: О грбу Србије и мом раду на њему, 2010, http://www.ljubodraggrujic.com/my site/Srpski/etalon/o grbu srbije i radu na njemu.htm
Lj. Grujić: Књига графичких стандарда знамења Републике Србије и њених званичника, 2010, http://www.ljubodraggrujic.com/my site/Srpski/etalon/naslovna etalon.htm
Izvornik grba i zastave Republike Srbije i grafički standardi prikazivanja Narodne zastave, Državne zastave, standarte predsednika Narodne skupštine i predsednika Republike, Vlada Republike Srbije, http://www.media.srbija.gov.rs/medsrp/ slike/grbovi_zastave_standarte_srbije.zip, 2010.
Vektorske slike simbola RS, http://www.parlament.sr.gov.yu/content/lat/o_skupstini/simboli/simboli.asp, 29.09.2004.

Jasminka Ćus-Rukonić

Grbovi na otočnoj skupini Cres – Lošinj

The Coats of Arms on the Cres – Lošinj islands

Najbogatiji grbovima i to posebice onim kamenima na otočju je grad Cres (ima ih preko dvjesto komada), a potom ga slijedi grad Osor sa sedamdesetak komada. Grbove nalazimo i u manjim naseljima, i to samo po nekoliko komada, kao što su to Porozina, Beli, Lubenice, Martinšćica, Nerezine, Sveti Jakov, Mali i Veli Lošinj i otočić Unije. Također, heraldičku ostavštinu nalazimo u danas napuštenim pastirskim stanovima i selima poput Loznatog, Orleca, Batajne i Parhavca. Najveći dio tih grbova su obiteljski, a pripadaju trima najstarijima i najmnogobrojnijim obiteljima grada Cresa i Osora u prošlosti, a to su *Petris* (Petriš-Petrić), *Draža* i *Bocchina* (Antoniazzo-Bocchina).

Među najistaknutijim pojedincima ovih obitelji ističe se **Frano Petrić** (*Franciscus Patricius*, 1529. – 1597.), koji je sveobuhvatno i kreativno objedinio mnoge i različite komponente renesansne filozofije i kozmologije, kao i teorijsko i praktično znanje, utemeljujući na tim povijesno-filozofskim pretpostavkama, vlastitu, izvornu i sustavno izloženu filozofiju prirode. Svojim je djelom izravno i neizravno utjecao na rad poznatih mislitelja *G. Bruna*, *Th. Campanelle*, *R. Decartesa*, *G. Galileia*, *P. Gassendia*, *J. Keplera*, *J. A. Komenskyog*, *G. W. Leibnitza*, *I. Newtona* i *G. Vicoa*.

Za većinu grbova s cresko-lošinjskog otočja možemo reći da su nastali u razdoblju od XIII. do kraja XVIII. st., manji broj u vrijeme hrvatsko-ugarske, a većinom tijekom venecijanske uprave. Na otočju Cres-Lošinj, kao i u cijeloj Dalmaciji i Istri, grbovi se masovnije javljaju pod utjecajem talijanskih gradova i Mletaka, a otočnim je plemićima bilo dopušteno da sami sebi biraju grb.

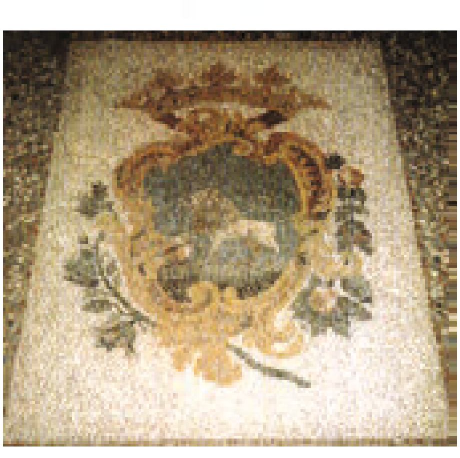
Velikim promjenama koje su se zbivale na političkom i svekolikom planu u XIX. st., kada je otočje Cres-Lošinj potpalo pod Austro-Ugarsku Monarhiju, zahvaćena je i heraldika, pa grbove dobivaju, uz već postojeće grbove grada Cresa i grada Osora i naselja Beli, Merag, Sveti Jakov, Nerezine te gradovi Mali i Veli Lošinj, kao i novo-proglašene plemičke obitelji dok se nekim starim plemičkim obiteljima iznova potvrđuje status i upotreba grba.

Nakon I. svjetskog rata na svjetskom planu, pa i na cresko-lošinjskom otočju smanjuje se upotreba grbova na grbove u službenoj upotrebi, npr. državni, županijski i gradski, a početkom XXI. st. u privrednom životu grbove u svakodnevnom životu istiskuje logo.

Gore: Grb obitelji Petris, Cres. Sredina: Grb obitelji Bocchina, Cres. Dolje: Grb obitelji Tarabokija, Mali Lošinj.
Top: Petris family arms, Cres. Centre: Bocchina family arms, Cres. Bottom: Tarabokija family arms, Mali Lošinj.

The richest coats of arms, especially those stone-carved, are in the city of Cres (with over 200 examples), followed by the town of Osor (ca. 70). Individual examples are found also in smaller towns such as Porozina, Beli, Lubenice, Martinšćica, Nerezine, Sveti Jakov, Mali Lošinj and Veli Lošinj and the small island of Unije, with a couple of arms in each. The heraldic heritage may also be found in the now deserted shepherds' homesteads and villages such as Loznato, Orlec, Batajna and Parhavac. The majority of the coats of arms are family arms, those of the three historically largest families of Cres and Osor: Petris *(Petriš-Petrić),* Draža *and* Bocchina *(Antoniazzo-Bocchina).*

Among the most notable members of these families, **Franjo Petrić** *(*Franciscus Patricius*, 1529 – 1597) is most eminent. He integrated many different components of Renaissance philosophy and cosmology, as well as the theoretical and practical knowledge on which he based his own original and systematically developed philosophy of nature. With his work he directly and indirectly influenced the work of such famous thinkers such as* G. Bruno*,* Th. Campanella*,* R. Descartes*,* G. Galilei*,* P. Gassendi*,* J. Kepler*,* J. A. Komensky*,* G. W. Leibnitz*,* I. Newton *and* G. Vico*.*

The majority of the arms from the Cres and Lošinj island group were made between the 13th and the end of 18th century, some under Croatian-Hungarian rule but most under the Venetian administration. On the Cres – Lošinj islands, as well as throughout Dalmatia and Istria, the coats of arms more often appear to be influenced by the Italian cities and Venetia, while the island nobility was allowed to choose arms for themselves.

With the major changes in political and public life in the 19th century, when the Cres and Lošinj islands came under the Austria-Hungarian Monarchy, the heraldry was also influenced. Beside already existing arms of the cities of Cres and Osor, the towns of Beli, Merag, Sveti Jakov, Nerezine and the cities of Mali Lošinj and Veli Lošinj were granted arms. So were also newly ennobled families, while some of the old families had their status and arms confirmed.

After World War I, as in most cases, so on the islands, the use of arms was mostly limited to official use, such as state, county and city arms, while in the 21st century, arms in the economic sphere are mostly replaced in general use by logos.

Zastava Istarske Markgrofovije

Ljubaznošću g. **Željka Skomeršića**, kolekcionara iz Krka, predstavljamo vam zastavu **Markgrofovije Istre**. Zastava je žuto-crveno-plava vodoravna trobojnica s grbom Markgrofovije u sredini: u plavom polukružnom štitu zlatna koza crvenih rogova i papaka. Štit se nalazi u cijelosti u crvenom polju, a nadvišen je markgrofovskom krunom koja se nalazi u žutom polju.

Zastava danas ima dimenzije 80×110 cm, no čini se jasno da je slobodni kraj bio oštećen i skraćen u nekom trenutku. Gotovo je sigurno (po položaju grba) da je zastava originalno imala dimenzije 80×160 cm. Ukupna veličina grba je oko 26×46 cm. Zastava je izrađena od jednog komada lanenog platna tiskom u boji. S obzirom na tehniku tiska vrlo je vjerojatno da su se takve zastave izrađivale u većem broju primjeraka, odnosno da se ne radi o unikatno izrađenom primjerku – drugim riječima, takve su se zastave očito koristile masovnije. Kruna je na zastavi vrlo kvalitetno likovno riješena, dok je prikaz grba nešto slabije heraldičke kvalitete – lik koze ne popunjava uravnoteženo polje štita, kao što je to bolje izvedeno u prikazima heraldičkih zbornika iz istog vremena[1]. Prikazom i tehnikom izvedbe zastava se smješta na kraj 19. st., nakon 1880.

Zastava je danas u vrlo dobrom stanju iako se jasno vide tragovi lošeg postupanja s njom (uz već spomenuto kraćenje). Na zastavnom su listu očiti tragovi zaprljanja, iako su svi elementi dizajna vrlo dobro vidljivi. U nekom trenutku na zastavu su na slobodnom kraju našivene bijele guste pozamenterijske rese, a čini se da je sadašnji slobodni kraj zapravo u originalu bio kopljeni. G. Skomeršić naišao je na ovu zastavu prije nekoliko godina kada je (zlo)rabljena kao rekvizit u karnevalskoj skupini, te ju je spasio uvrštenjem u svoju zbirku. G. Skomeršić bavi se modelarstvom brodova i prikupljanjem zanimljivih povijesnih artefakata koje izlaže u svojem malom muzeju u sklopu radionice *Leut* u Krku[2], gdje se može vidjeti i još nekoliko drugih zastava.

Ova je zastava zanimljiva veksilološki ne samo kao dokaz istarske povijesne baštine, već i kao dokaz postojanja zemaljskih zastava s grbom u Austrougarskoj. Naime, dok su grbovi krunskih zemalja vrlo dobro dokumentirani u heraldičkim izvorima, oni najčešće prikazuju (ako išta) onda tzv. zemaljske boje (*Landesfarben*): dvobojnice i trobojnice temeljene na bojama grbova[3]. Među veksilolozima postoji ozbiljna sumnja da su se zastave temeljene na tim zemaljskim bojama, a s umetnutim grbom, uopće rabile[4]. Nažalost, inače vrlo bogati austrijski heraldički izvori iz tog razdoblja redovito ne daju dovoljno pažnje zastavama, dok je istraživanje čitavog korpusa tih zemaljskih zastava rascjepkano među veksilolozima pojedinih zemalja slijednica. U hrvatskom veksilološkom korpusu poznata je slična tiskana zastava Trojedne Kraljevine iz istog vremena[5] stoga nije isključeno da bi se daljim istraživanjem mogle naći i zastave drugih zemalja. Ovo je ujedno i poziv našim čitateljima da nam se jave ukoliko znaju za druge zemaljske zastave s grbom iz ovog razdoblja.

The Flag of the Margravate of Istria

By courtesy of Mr. ***Željko Skomeršić****, a collector from Krk, we present here the flag of the* ***Margraviate of Istria*** *preserved in his collection. The flag is a horizontal tricolour of yellow-red-blue with the Margravate coat of arms in its centre: a semicircular shield azure a goat or horned and hoofed gules.*

The flag is 80×110 cm in size today, but it seems apparent that the fly end was trimmed at some point. It is almost certain (according the position of the coat of arms) that the original dimension were 80×160 cm. The total size of the arms is ca. 26×46 cm. The flag consists of a single piece of linen, printed in colours. Considering the printing technology it is highly probable that such flags were being produced in large numbers, i.e. that this is not a uniquely produced item and such flags were obviously in wide use. The crown in the flag is depicted in high quality, while the shield elements are of somewhat lesser heraldic composition – the goat charge does not fill the shield evenly as it is done in depictions in the heraldic books of the period[1]. The heraldic design and the production technique dates the flag to the end of 19th century, after 1880.

The flag is today in a very good condition although traces of misuse are visible (also the above-mentioned trimming). The flag field has visible smears, although all the design elements are clearly visible. At some point, the flag was ornamented with a thick white fringe along the fly edge and it seems that the current fly end was originally the hoist. Mr. Skomeršić found this flag several years ago when it was being (mis)used as a carnival prop and he managed to retrieve it and save it in his collection. Mr. Skomeršić is a ship modeller and historical artefacts collector, which he exhibits in his small museum which is part of his workshop Leut *in Krk[2], where the public may see several other interesting flags.*

*The flag has vexillological interest not only as an item of Istrian heritage, but also wider, as a proof of the existence of crown-land flags with arms in Austria-Hungary. Hence, while the Austrian-Hungarian crown-land arms are well documented in heraldic sources, they mostly show (if anything) only the so-called land colours (*Landesfarben*): the bi- and tricolours based on the colours of the arms[3]. Among vexillologists there is serious doubt whether flags based on the land colours, but with the coat of arms shown in the centre, where ever used[4]. Unfortunately, the otherwise very rich Austrian heraldic sources from the period regularly do not accord enough attention to the flags. On the other hand, the research of the Austrian-Hungarian crown-land flags is today divided among vexillologists of the various successor nations. In Croatian vexillology, a similar printed flag of the Triune Kingdom of Dalmatia, Croatia and Slavonia from the same period is known[5], so it is not beyond possibility that other crown-land flags may yet be found with further research. This may serve as a call to our readers to let us know if there are examples of other land flags with arms from the period.*

[1] cf. Ströhl, Hugo Gerhard: *Österreichisch-Ungarische Wappenrolle*. Wien, 1890; Lind, Karl: *Städte-wappen von Österreich-Ungarn nebst den Landeswappen und Landesfarben*. Wien, 1885; Rosenfeld, Friedrich Heyer von: *Die See-Flaggen, National und Provincial-Fahnen sowie Cocarden aller Laender : nach offiziellen Quellen zusammengestellt und bearbeitet*. Verlag der kaiserlich-königlichen Hof- und Staatsdruckerei, Wien, 1883; *Meyers Großes Konversations-Lexikon*, Bd. 15, , 6. Auflage 1905 etc.

[2] Leut, Trg Sv. Kvirina 1a, 51500 Krk, http://www.leut-krk.hr

[3] Ströhl, ibid, Tafel 20; Lind, ibid; Rosenfeld, ibid; Mayers, ibid.

[4] cf. Fabretto, Mario: *Austro-Hungarian Landesfarben*, 1996/1997, http://www.crwflags.com/fotw/flags/ah-land.html

[5] Borošak Marijanović, Jelena: *Zastave kroz stoljeća*. Hrvatski povijesni muzej, Zagreb, 1996.

Kronika HGZD

studeni 2010. – Poster izložba **Jasminka Ćus Rukonić**: *»Grbovi osorske katedrale«,* Gradska knjižnica i čitaonica Mali Lošinj
7. prosinca 2010. – 6. tribina HGZD: predavanje **Jasminka Ćus Rukonić** *»Grbovi na otočnoj skupini Cres - Lošinj«*, dvorana Društva zagrebačke klasične gimnazije (DZKG), Zagreb ⑦ U znak zahvale DZKG-u na uspješnoj suradnji predali smo im za uspomenu posebno izrađena sat , rad Doris Koritnik ⑤
20. siječnja 2011. – gostujuće predavanje **Željko Heimer** *»Grb i zastava Republike Hrvatske«* za studente povijesti u okviru redovne nastave preddiplomskog predmeta Pomoćne povijesne znanosti II (nositeljica predmeta prof. dr. sc. **Mirjana Matijević Sokol**) na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu, Katedra za pomoćne povijesne znanosti, metodologiju historije i metodiku nastave povijesti Odsjeka za povijest
25. siječnja 2011. – 7. tribina HGZD: predavanje **Ž. Heimer** *»Zastave hrvatskih županija«*, dvorana DZKG, Zagreb ②
22. veljače 2011. – 8. tribina HGZD: predavanje **Vicko Fisković** *»Heraldička baština Grada Korčule«*, dvorana DZKG, Zagreb ④
21. ožujka 2011. – predavanje **Ž. Heimer** *»Odraz vode u hrvatskoj municipalnoj heraldici«* za Klasičare, DZKG, Zagreb ③
29. ožujka 2011. – 9. tribina HGZD: predavanje **Hrvoje Kekez** *»Zelinski plemići i njihovi grbovi«*, dvorana DZKG, Zagreb ①
11. svibnja 2011. – 10. tribina HGZD u suradnji sa Slovenskim domom Zagreb: predavanje **Valt Jurečič** *»Slovenska općinska heraldika«*, dvorana Slovenskog doma, Zagreb ⑥⑧

Najave:
24. međunarodni veksilološki kongres, Washington, D. C., SAD, 1.- 5. kolovoza 2011. www.washingtonflagcongress.org
30. međunarodni kongres genealoških i heraldičkiih znanosti, Maastricht, Nizozemska, 24.-28. rujna 2012. www.congress2012.info

HGZD Chronicles

*November 2010 – Poster exhibition **Jasminka Ćus-Rukonić**:* »The Coats of Arms of the Osor Cathedral«, *City Library of Mali Lošinj*
7th December 2010 – 6th HGZD Tribune: lecture »The Coats of Arms on the Island Group of Cres – Lošinj« *by **Jasminka Ćus-Rukonić**, the Zagreb Classic Gymnasium Society (DZKG) hall, Zagreb* ⑦ In appeciation to DZKG for sucessful cooperation we presented them with a specially prepared watch painted by Doris Koritnik ⑤
20th January 2011 – visiting lecture »The Coat of Arms and the Flag of the Republic of Croatia« *by **Željko Heimer** as part of the regular syllabus of the undergraduate course the Auxiliary History Sciences 2, (lead by Prof. Mirjana Matijević Sokol) for the history students at the Faculty of Philosophy of the University of Zagreb, at the Division for History, Seat for Auxiliary History Sciences and History Methodology*
25th January 2011 – 7th HGZD Tribune: lecture »The Croatian County Flags« *by **Ž. Heimer**, the DZKG hall, Zagreb* ②
22nf February 2011 – 8th HGZD Tribune: lecture »The Heraldic Heritage of the City of Korčula« *by **Vicko Fisković**, the DZKG hall, Zagreb* ④
21st March 2011 – lecture »The Reflection of Water in the Croatian Muncipal Heraldry« *by **Ž. Heimer**, for DZKG, Zagreb* ③
29th March 2011 – 9th HGZD Tribune: lecture »The Nobility of Zelina and their Arms« *by **Hrvoje Kekez**, the DZKG hall, Zagreb* ①
11th May 2011 – 10th HGZD Tribune in cooperation with the Slovenian House Zagreb: lecture »The Slovenian Municipal Heraldry« *by **Valt Jurečič**, the Slovenian House hall, Zagreb* ⑥⑧

Announcements:
24th International Congress of Vexillology, Washington, D. C., USA, 1. - 5. 8. 2011. www.washingtonflagcongress.org
30th International Congress of Genealogical and Heraldic Sciences, Maastricht, the Netherlands, 24-28.9.2012. www.congress2012.info

①

②

③

④

⑤

⑥

⑦

⑧